

PÁPAI KOLLÉGIUMI LAPOK

A PÁPAI REFORMÁTUS TEOLÓGIAI AKADÉMIA DIÁKÚJSÁGA

FŐSZERKESZTŐ: Sárközi Gergely Antal, PRTA
Szerkesztőség elérhetősége: pklajsag@gmail.com

TÁRSSZERKESZTŐ: a pozíció üresedésben
A lapot érintő minden közlemény hozzájuk küldendő.

VIII. ÉVFOLYAM 12. SZÁM. 2023. DECEMBER (KARÁCSONY).

ID. TISLÉR GÉZA NYUGALMAZOTT DUNÁNTÚLI FŐJEGYZŐ ÚR KÖSZÖNTÉSE – SZERKESZTŐI KÖSZÖNTŐ –

Tislér Géza nyugalmazott lelkipásztor, dunántúli főjegyző úr idén júniusban ünnepelte 90. születésnapját. Szerettük volna őt méltóképpen megköszönten, így kézenfekvő volt, hogy ebben az esztendőben a Pápai Kollégiumi Lapok egy lapszámát kifejezetten az ő köszöntésére készítjük el – ez lett a jelenlegi, karácsonyi lapszám.

Főjegyző urat sokan köszöntik jelen lapszámunkban: az Egyházkerület, a Teológia, a Gimnázium és a Gyűjtemények részéről érkezett köszöntések mind-mind azt mutatják: Tislér Géza ny. főjegyző úr szívünknek kedves, fontos személy, akit örömmel és Isten iránti hálaadással köszönhetünk fel kerek születésnapja alkalmából.

A Szentírás bizonyágtétele szerint is a hosszú élet Isten ajándéka. A 91. zsoltár pedig gyönyörűen fogalmazza meg Isten áldó, gondviselő szeretetét a hosszú élet kapcsán: „Mivel ragaszkodik hozzám, megmentem őt, oltalmazom, mert ismeri nevemet. Ha kiált hozzám, meghallgatom, vele leszek a nyomorúságban, kiragadom onnan, és megdicsőítem őt. Megelégitem hosszú élettel, gyönyörködhet szabadításomban.” (Zsolt 91,14-16)

Ezzel az igével, a 91. zsoltár szavaival köszöntjük a 90. életévét már betöltött, s így a 91. életévében járó Tislér Géza nyugalmazott főjegyző urat. Éltesse Őt az ÚR még sokáig szerettei körében!

KÖSZÖNTŐ

Írta: Dr. Balla Ibolya

Akadémiánk munkatársainak és hallgatóinak nevében szeretettel köszöntjük az idén 90 esztendő, korábban Pro Pannonia Reformata Díjjal is kitüntetett Tislér Géza nyugalmazott lelkipásztort, egykori egyházkerületi főjegyzőt, aki Akadémiánkon éveken keresztül liturgia és egyházművészet tárgyakat oktatott, és aki 2022-ben a Pápai Református Teológiai Akadémia által adományozott „Címzetes főiskolai docens” címet vehette át. Életére, további munkásságára Istenünk gazdag áldását kérjük!

A Szerző református lelkipásztor, rektorhelyettes, a PRTA Biblikus Intézetének docense.

TISLÉR GÉZA CÍMZETES FŐISKOLAI DOCENS MÉLTATÁSA¹

Írta: Dr. Vladár Gábor professzor

Főtiszteletű Akadémiai Közgyűlés!

Amikor egy lelkipásztor a teológia szent tudományát műveli, akkor lényegében nem tesz mást, mint kódolt kommentárt készít a saját belső életrajzához. Nincsen ez másképpen Tislér Géza egykori egyházkerületi főjegyzőnk, volt csopaki lelkipásztor testvérünk esetében sem, aki a Pápai Református Teológiai Akadémián, a gyakorlati teológiai tanszék keretén belül, akadémiánk megnyitása után hosszú éveken át megbízott előadóként nevelte hallgatóinkat a református egyházművészet tiszteletére, igényes művészetszemléletre, a tárgyi-kulturális értékek megbecsülésére.

Teológiai írásainak 2021-ben megjelent gyűjteménye (*Szóval és tettel*) a fenti tétel nagyszerű igazolása (könyvét kötelező olvasmánnyá tenném minden teológiai hallgató számára). Tislér Géza szívében a (felsőörsi) föld szerelmese, műveltségében magyar, eszmerendszerében európai. Ebben a könyvében konfirmáló lelkipásztort (Boda József veszprémi lelkipásztort) – elsősorban külső megjelenése alapján – *homo aestheticus*nak nevezi; sokkal inkább lehet azonban Tislér Gézát – a szó eredeti görög jelentésének megfelelően – *homo aestheticus*nak nevezni, akinek sajátos szellemi képessége van a „szép” *érzékelésére* és *felismerésére*. Itt nem csak a középiskolai rajztanárától, A. Tóth Sándortól kapott ösztönzésekre gondolok. Ő jól tudja: ezt a képességét Istentől azért kapta, hogy e világban sokkal többre legyen nyitott, mint önnön maga. Említett könyvében így vall erről: „*Úgy érzem, hogy engem a szó megérintett és parancsolt nekem, különösen a Bibliáé és a magyar líráé. De ezeket a szavakat rendezett környezetben, virágoskertben, szépen kaszált gyepen, renovált templomban értem igazán 'teljesnek'. Az volt az igazi, ha a fűvet magam kaszáltam, a fát én*

¹ A laudáció elhangzott Pápán, a református Ótemplomban a Pápai Református Teológiai Akadémia tanévzáró közgyűlésén 2022. június 25-én.

ültetem, ha a 'százféle' renoválásban nem csak az ütemet vertem a dobon, hanem az evezőt is húztam" (12).

A „teljességnek” ez a sajátos értelmezése, amely a töredékekben, a fragmentum-jellegben is meglátja a szépséget, az „egészet”, ez adja Tislér Géza gondolkodásának jellegzetességét. Így hívja fel a figyelmet egy szüette, öreg asztalra, egy régi könyvre, egy fényesre koptatott templompadlózat mintájára, viharvert templomablakra. Ezek számára nem csak restaurálandó objektumok, tárgyak, hanem az ősök hite által megszentelt református múlt darabjai, amelyeknek kontextusa és gazdag üzenete van, éppen egykori készít(tet)ői és használói miatt. 'Rész és egész', 'idő és örökkévalóság' szüntelenül kérdéses viszonya ott bujkál Tislér Géza minden egyes gondolatában.

Tislér Géza tanár kollegánknak a teológiai akadémián tartott *előadásai*, a hallgatókkal a Balaton-felvidéken tett *tanulmányi kirándulásai* nem csak a református egyházművészetre nyitották fel a fiatal növendékek szemét s formálták szemléletmódjukat, hanem ezek egyúttal bizonyágtételek is voltak hitünk Alapjáról és Szegeletkövéről, Jézus Krisztusról, akiben Isten anyaszentegyházának egész épülete „szép renddel rakattatván” (*oikodomé synarmologoumené* – Ef 2,21; vö. 4,16), növekedik szent templommá az Úrban.

Most személyes húrokat nem pendíthetek, nem beszélek a bő negyven évre terjedő ismeretségünkről. De annyit hadd mondjak: Szívesen lettem volna itt Pápán a diákja. Ezért végtelenül hálás vagyok Istennek és megtisztelő számomra, hogy méltathatom a nagyszerűen képzett, tudós lelkipásztort, aki egyéniségével, eredeti gondolkodásmódjával, hűséggel betöltött szolgálatával méltán állítható a mai és a jövőd lelkésznevezédek elé példaként. A Pápai Református Teológiai Akadémia *címzetes főiskolai docensi* rang adományozásával kívánja háláját kifejezni egykori, nagyra becsült tanárkollegájának.

Kedves Gézám! Fogadd ezt a kitüntetést testvéri szeretetünk jeleként. Isten éltesen Téged, Szeretteiddel együtt *ad multos annos*.

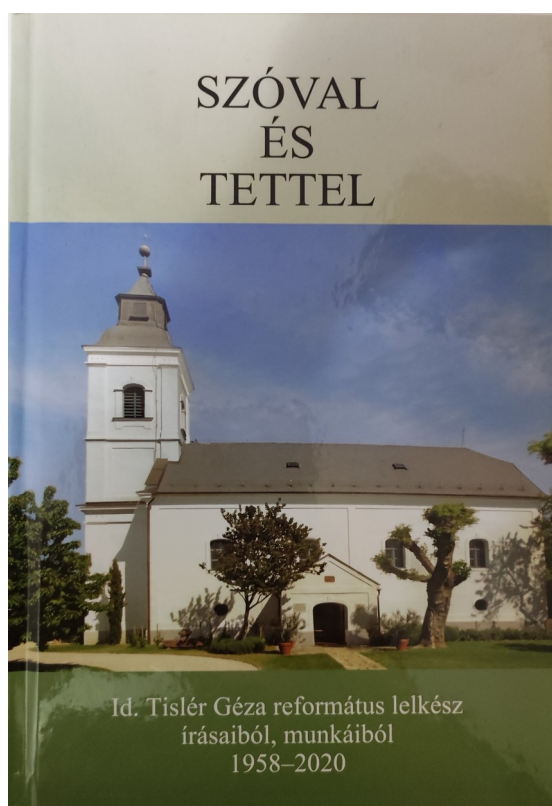
A Szerző református lelkipásztor, a PRTA emeritus professzora, az MRE Doktorok Kollégiuma elnöke.

„József, Dávid fia, ne félj feleségül venni Máriát, mert ami benne fogant, az a Szentlélektől van. Fiút fog szülni, te pedig majd Jézusnak nevezed, mert ő fogja megszabadítani népét bűneiből. Mindez pedig azért történt, hogy beteljesedjék, amit az Úr mondott a próféta által: „Íme, a szűz fogan méhében, és fiút szül, és Immánuélnak nevezik majd” – ami azt jelenti: Velünk az Isten.”

(Máté 1, 20-23.)

CSAK ÍGY ÉRDEMES!

Ajánló sorok Tislér Géza „Szóval és tettel” című kötete elé

Hálaadással olvastam át újra ezt a kötetet, amelynek összeállítását kezdettől fogva nyomon követhetem. Köszönöm a Dunántúli Református Egyházkerület több évtizeden át volt főjegyzőjének, egyházkormányzójának, egyben csopaki lelkipásztornak, hogy kérésemre – sokak kérésére – könyvvé rendezte igehirdetéseit, előadásait, a pápai teológián tartott tanításait, mindezeket lelkészi önéletrajzával indítva. A bevezető gyönyörű összegzése egy odaadó és sokrétű lelkészi életpályának. A könyv minden illusztrációja pontosan a helyén van: fotók, dokumentációk, műtárgyak, idézetek. Gazdag anyag ez: áldott és megszólító igehirdetések, építő előadások nyomán kibomlik előttünk az a kor, amelyben Tislér Géza főjegyző úr szolgált.

Már teológus koromban példaként állt előttem Tislér Géza főjegyző úr tudása, felkészültsége, alaposága, amelyet minden területen tetten értem. Szándékosan használom ezt a kifejezést, a kötet címére utalva.

Amikor aztán szomszédok lehettünk a csopaki és almádi gyülekezetekben szolgálva, bennem, mint kezdő lelkészben megerősödött a bizonyosság, amit már teológus koromban megfogalmaztam Tislér Géza főjegyző urat hallgatva: csak így érdemes, csak így szabad az Urat szolgálni. Gyakran hallhattam őt prédikálni, lenyűgözött teológiai tudása, olvasottsága, minden területen kiművelt jártassága. Ő volt a Dunántúlon a legtájékozottabb az akkori lelkésznemzedékben a friss német teológiai irodalmat illetően, a könyveket beszerezte, és eredeti nyelven olvasta. A csopaki templomban, a parókián mindenütt Istent dicsérő rend fogadott, amely megbecsüli, saját kezével felújítja az elődök örökségét, a régi bútorokat is, szemléltetve az evangélium evangéliumát: „*hogy el ne vesszen...*” (János 3,16)

A kötet kapcsán meglátogattam Tislér Géza főjegyző urat 2020. március 13-án. Megmutatta könyveit, igehirdetéseinek, előadásainak gyűjteményét, gyülekezete történetének kézzel írt, dokumentumokkal igazolt anyagát. A bejáratnál a számomra is kedves bibliai Ige fogadott hófehér betűkkel a falon: „*Maradj velünk, mert esteledik...*” (Lukács 24,29) Felesége, aki a legnehezebb időkben is társa volt, borsmenta teával kínált.

A könyvben találunk egy gyönyörű virágcsokorról készült fotót az úrasztala mellett. Csak így érdemes, ahogy lelkész és lelkészné támogatják egymást a közös szolgálatban, noha főjegyző úr Felesége orvosként is nagy felelősséget hordozott. A testi és a lelki gyógyítás egysége ez: szóval és tettel. A látogatás során ismét megerősödtem a szolgálat örömeiben! Isten Igéje is szabadító szó és

tett egyszerre, amely minket is arra indít, hogy szóljunk és cselekedjünk, valamint ne az azonnali, látható eredményt várjuk, hanem legyen bizonyosságunk abban, hogy a mi munkánk nem hiábavaló az Úrban (Lukács 15,58).

A szolgálatban főjegyző urat fia, ifj. Tislér Géza, mint méltó utód, követte a csopaki gyülekezetben. Ő is így szolgál, szóval és tettel, melynek nyomán a gyülekezet azóta is folyamatosan épül, gyarapszik, iskolát tart fenn, népes gyülekezet előtt szól az Ige, így építve szeretett református egyházunk rendjében az Isten országát! Kell-e ennél több?

Köszönöm Tislér Géza főjegyző úrnak, sokakkal együtt, hogy megtanulhattam: szóval és tettel; csak így érdemes szolgálni, lehetséges így szolgálni, kegyelmi állapot így szolgálni, az áldás pedig nem marad el. „Végezetül eltételezt nekünk az életnek koronája.” (Jelenések 2,10)

Pápa-Balatonalmádi, 2020. december 20. Steinbach József

A Szerző balatonalmádi-balatonfüzfői református lelkipásztor, dunántúli református püspök, a PRTA oktatója, a MEÖT elnöke.

A Pápai Református Kollégium Gimnáziuma és Művészeti Szakgimnáziuma tisztelettel és szeretettel köszönti Nagytiszteletű Tislér Gézát, a Dunántúli Református Egyházkerület nyugalmazott főjegyzőjét 90. születésnapján, aki ezer szállal kötődik az iskolához.

Ott kezdődött, hogy 11 évesen, 1944-őszén másfél hónapot töltött Pápán kisdiaákként. Externistaként a Széchenyi utcában lakott. A bombázások elől menekítették haza. Az iskolát a veszprémi piaristáknál folytatta kitűnő tanulmányi eredménnyel. 1948-ban Csapó Gyula felsőörsi származású pápai kollégiumi tanár bátorítására visszatér az Alma Materbe, ahol az 1951-1952-es tanévben önképzőköri elnök. Jó barátja, szobatársa Bujáky Miklós. Jól tükrözi a XX. század közepének viszonyait, hogy érettségi vizsgát mégis a bencés gimnázium helyén létrehozott Türr István Gimnáziumban tett, mert 1952-ben államosították Pápán is az egyházi iskolákat, az ott tanuló diákokat pedig szétszórta a városba és a Dunántúl megyéibe. Szívében azonban sokakkal együtt „pápai kollégista” maradt.

A pápai kollégium története négy évtizeden át a szívekben élt tovább, az emlékekben, a pesti március 15-i találkozásokban, és a reményben, hogy feltámad, hogy újraindul.

A '80-as években lassan, csendben, de valami elkezdődött. A gyűjteményi igazgató, Kövy Zsolt vezetésével megalakították a Mándi Márton Alapítványt, majd az Öregdiákok Baráti Köre, a Dunántúli Református Egyházkerület lelkészei, a Református Egyház vezetői összefogása, munkája 1991-re meghozta gyümölcsét, és újraindult a Pápai Református Kollégium Gimnáziuma. Mindebben Tislér Géza főjegyzőnek kiemelkedő érdemei voltak. 1991-ben hosszú tárgyalások után megszületett az új iskola. Igazgatója a volt diáktárs, Bujáky Miklós lett, a gimnázium igazgatótanácsának pedig hosszú éveken keresztül Tislér Géza az elnöke.

Fontos szál a gimnáziumhoz való kötődésében, hogy mint csopaki lelkész több kiváló diákot irányított Pápara.

Számtalan alkalommal hívta meg gyülekezetébe kiszállásra diákjainkat, tanárainkat, ahol mindig nagy szeretettel fogadták őket.

2011 szeptemberében, az újraindulás 30. évfordulóján a kollégium egykori diákja, a nyugalmazott esperes - képzőművész Mátyás Lajos kiállítását Tislér Géza, a Dunántúli Református Egyházkerület nyugalmazott főjegyzője nyitotta meg.

Élete számának zsoltárával kérünk áldást Tislér Géza nyugalmazott főjegyző életére: **„Legyen velünk Istenünknek, az Úrnak jóindulata! Kezeink munkáját tedd maradandóvá, kezeink munkáját tedd maradandóvá!”** (90. zsoltár 17. vers)

A Szerző Vadász Márta református lelkipásztor, a Pápai Református Kollégium Gimnáziuma, Művészeti Szakgimnáziuma és Diákothona vezető vallásánára.

KILENCVEN ÉV - DE MILYEN KILENCVEN ESZTENDŐ!

Tislér Géza születésnapjára

Írta: Dr. Márkus Mihály ny. püspök

Nem, nem szeretnék kilencven esztendős krónikát írni. Nem érintem sem a hazai történelem, még kevésbé a világtörténelem ez idő alatti jelentősebb eseményeit.

Három mozzanatra, ha úgy tetszik villanásra emlékezem. Olyan alkalmakra, amikor kettőnk életútja rövidebb-hosszabb időre találkozott.

1962

Elsőéves teológusként a húsvéti legációra készülve meglepett, hogy a Veszprém-Nemesvámosi legációs körbe a felsőbb évesek közül senki sem jelentkezett. Az elbeszélésekből tudtam, hogy ezt negyed-ötödéves hallgatók szokták választani. Nemesvámoson akkoriban az első nap délelőtti úrvacsora osztásánál segíteni kellett. Hogyan maradhatott meg ez a hely egy “gólyának”? Utóbb kiderült: a felsőbb évesek tudtak valamit, amit utána már én is tudtam.

1961 őszén a Budapesti Teológiai Akadémia dékánja Békefi Benő volt. Az első félévben ő tanította a hitvallásismeretet, és a teológiai enciklopédiát (bevezetés a teológiai tudományok rendszerébe). Az első félévi órákat ő tartotta, a vizsgákat nála tettük.

Győry Elemér dunántúli püspök nyugdíjba vonulásával megüresedett a püspöki tisztség. Akkoriban a püspököt és a főgondnokot nem “ciklusra” választották, hanem élethossziglan, illetve a lelkészi nyugdíj korhatáráig. 25 év püspöki szolgálat után a püspök kérhette nyugdíjazását, illetve tisztségét felajánlhatta az Egyházkerületi Közgyűlésnek. A Közgyűlésnek jogában állt elfogadni a felajánlott tisztséget, illetve jogában állt “marasztani” püspökét. Győry Elemér 1891-ben született. 1943-ban választották püspökké.

A huszonöt év még nem telt le. Győry Elemér több ízben is felajánlotta tisztségét az Egyházkerületnek, és mindig marasztották. Ám 1961-ben (a püspök ekkor hetvenéves) az

Egyházkerületi Közgyűlés szavazás előtti szünetében körbefutott a hír: most fogadja el a közgyűlés a felajánlott tisztséget. (Ezt így utóbb hallottam, az egyik legáció alkalmával). Belső „lázaság” volt? Esetleg egy kis „külső rásegítés”? A lehetséges válasz akkor nyilván titok volt. Alighanem az is marad).

Békefi Benő budapesti teológiai tanárt megválasztották dunántúli püspökké. Beiktatták Dunaalmáson az időközben “átminősített” missziói egyházközség lelkészi tisztségébe. (Dunaalmást utóbb visszaminősítették a missziói egyházközségből anyaegyházközséggé). Így már nem volt akadálya a püspöki tisztségbe beiktatásának: 1962 elején ez is megtörtént Tatán.

Az egyházkerület központja akkor Pápán volt. Püspöki Hivatal, püspöki lakás, titkári lakás ott állt rendelkezésre. Ismét az „orális tradíciót” idézem, ahogyan ezt szintén utóbb, egy másik legáció alkalmával mondta el a legátust fogadó gyülekezet lelkésze:

„Az új püspök az első generális vizitációt Pápán tartotta. (Utána az esperesek vizitálásával folytatta). Megtekintette a pápai épületeket. Munkatársai ellenőrizték az anyakönyveket, a presbiteri jegyzőkönyveket, a pénztári naplót, a számadásokat és a vagyontelepeket. Mindent rendben találtak. Egyetlen szokatlan „leltári tárgy” volt: „egy hordó bor”.

A hivatalvizsgálatot presbiteri gyűlés követte. Egyetlen leltári tétellel kapcsolatosan alakult ki párbeszéd a püspök és a presbiterek között. A püspök kérdezett, és más-más presbiter válaszolt:

Püspök: Egy hordó bor?

Presbiter 1: Adományként kaptuk, egy magát megnevezni nem akaró testvérünktől.

Püspök: Azt akkor nyilván el kell adni.

Presbiter 2: Azt nem lehet eladni.

Püspök: Miért ne lehetne eladni?

Presbiter 3: Mert azt csak akkor lehet majd csapra ütni, ha kimentek az oroszok.

Pápán is volt több tízezres orosz laktanya. A naptár 1962-t mutatott. Ennek tudatában érthető, ha az új püspök nem szívesen kockáztatta volna meg Pápára költözését. *(Arra nézve, hogy „akkor” valóban csapra ütötték-e a hordót, nincs adatom).*

Több város is szóba jött az egyházkerület új székhelyeként. Többek között Tata is. Végül – nem lehet tudni, hogy kik, mikor, hol és milyen megfontolásból – az egyházkerület új központjaként Veszprém városának a neve erősödött fel. *(Az akkor szóbeli, később visszaemlékezésekben írásban is dokumentált érvek számomra mondva csinált, meg nem alapozott, erőtlen indokoknak látszóttak-látszanak).*

Mint utóbb az is kiderült, erről a felsőbb évesek tudtak. A szegény gyanútlan “golyát”, az első éves hallgatót nem avatták bele. Az Akadémia dékáni hivatala ellenőrizte a megírt jelentkezésem: levélben jelentkeztem a két lelkipászturnál. Meg is kaptam a szolgálatokról szóló értesítést. Első ünnep délelőtt-délután Nemesvámos. Másodünnep délelőtt 10,00 órakor istentisztelet, igehirdetés Veszprémben.

A levélváltást követően Békefi püspök úr levélben közölte Boda József veszprémi lelkésszel, hogy húsvét másodnapján Veszprémben látogat. A délelőtti istentiszteleten igét hirdet, utána presbiteri gyűlésen találkozni kíván a veszprémi presbiterekkel.

Boda nagytiszteletű úr a püspöknek írt válaszában jelezte, hogy a másodünnep délelőtti istentiszteleteken hagyományosan legátus szolgál, de köszönettel fogadják, ha püspök úr az úrvacsorai istentisztelet részben elvégzi az úrvacsorai igehirdetés szolgálatát.

Reggel 9-re értem be Nemesvámosról Veszprémbe. A húsvét hétfő délelőtt ilyenén alakulásáról ekkor értesültem Veszprémbe Tislér Géza, akkor veszprémi segédlelkésztől. *(Vele akkor találkoztam először. Ott találkoztam először - akkor menyasszonyával, azóta többször is, mint kedves feleségével).* Tislér Gézától tudtam meg, hogy Békefi Benő püspök is meghallgatja majd az én igehirdetésemet. Az első pillanatban nyeltem egyet. De aztán eszembe jutott, amit Döbrössy Lajos tatai lelkipásztor, konfirmáló lelkészem és teológus éveim mentora már korábban elmondott az ilyen helyzetekkel kapcsolatosan. Anekdota volt-e, vagy tanmese? Máig nem tudom.

Fiatal segédlelkészek találkoztak, beszámoltak egymásnak első tapasztalataikról. Az egyikük kifakadt:

- A gyülekezet lelkésze prédikál délelőttönként. Enyém az esti istentisztelet. - De nagytiszteletű úr minden este beül a templomba, és végig hallgat! A fiatal kolléga nem vette észre, hogy a háta mögötti ajtón belépett a helybeli lelkész, és figyelte a kifakadását. A hirtelen csendben a helyi lelkész odalépett a fiatal mellé. A vállára tette a kezét:

- És ez zavar téged, Lacikám? A válasz:

- Ne tessék haragudni. Nagyon zavar. A helyi lelkész mosolyogva kérdezett tovább:

- És az, hogy az Úr Jézus is hallgat, az nem zavar? - Megtanultam a leckét. Azóta is tudom.

Az istentisztelet a templomban volt, a presbiterekkel a találkozás a gyülekezeti teremben. Azt már korábban megfigyeltem, hogy a gyülekezeti otthonnak a teremtől függönnyel elválasztott színpadja is volt. Amíg a többiek még kint beszélgettek, bementem a terembe, beültem a függöny mögé, és végig hallgattam a bő másfél órás alkalmat. A szavakat tisztán értettem, a helyzetet és az alkalom tétjét csak utóbb. Békefi püspök azt indítványozta a presbitereknek, hogy hozzanak elvi döntést arról, hogy helyesnek látják az egyházkerületi központ Veszprémbe történő áthelyezését. A presbiterek nem zárkoztak el a szándéktól, de a hozzászólások más-más oldalról a terv részleteiről, a harmincegy éve itt szolgáló lelkészük és a püspök együttműködésének a távlatairól kérdeztek. Emlékeim szerint formális határozat akkor és ott a székhely átkerüléséről nem született. A jelen volt presbiterek a készségüket nyilvánították arra, hogy a részletek ismeretében közösen végig gondolják, és határozattal megerősítik a kialakuló új helyzetet. Az események más fordulatot vettek. A továbbiakat néhány egykorú emlékezésből, majd jóval később néhány leírt forrásból raktam össze. Boda József nagytiszteletű úr még abban az évben Decsre került lelkésznek (Az egyházi részleteket nem tudom). Az ottani lelkész, Cseh Benő, börtönbüntetését töltötte. Az egyik forrás úgy tudta, hogy a „Rajk per negyedrendű vádlottja” volt. Miután a Rajk per 1949-ben volt, ezt nem tartom valószínűnek. A szóbeli emlékezés úgy tudta, hogy magnófelvételen, táncdalok között kiáltványt akart nyugatra juttatni. Az ellenőrzés során végighallgatták az egész felvételt. A decsi helyzet akkor vált szinte tarthatatlanná, amikor Cseh Benő amnesztiával szabadult. 1966-ban többen felvetették Boda József lelkipásztor Veszprémbe történő visszakerülésének a gondolatát. Békefi püspök 1964-ben meghalt.

* * * * *

Nem tudtam és nem tudom, hogy milyen erők és milyen érdekek szóltak esetleges visszakerülése mellett vagy ellene. Valamiféle kompromisszumként 1966-ban (rehabilitációs szándékkal?) Boda József nagytiszteletű úr Szekszárdra került lelkésznek. Az életrajzi lexikon így foglalta össze életútját:

„**Boda József (Kajdacs, 1905. jan. 25. – Szekszárd, 1981. jan. 22.): ref. lelkész.** Teológiát Pápán, Berlinben, Hamburgban, Daytonban és Princetonban tanult 1924-1930 között. Lelkeszi szolgálatot végzett Middletownban (USA, 1929) és Springdale-ben (USA, 1930), hitoktató volt Körmenten 1930-ban és Veszprémben 1931-35 között, ahol – leszámítva az 1943. aug. 1.-1944. aug. 26. közötti táborig lelkészi szolgálatot- 1936. jan. 1-jétől 1962. nov. 17-ig az egyházközség lelkipásztora volt. A püspöki hivatalnak Páparól Veszprémbe való áthelyezése következtében 1962. nov. 18-tól 1966. szept. 1-jéig decsi lelkész. Innen 1966 őszén Szekszárdra választották, ahol nyugdíjazásáig, 1972. dec. 31-ig szolgált. Veszprémi évei voltak a legtermékenyebbek. Cikkei jelentek meg a helyi és egyházi lapokban, 1936-1939 között Jeruzsálemi Harangszó címmel gyülekezeti lapot szerk. és adott ki, 1939-40-ben megszervezte a veszprémi Bakony-balatonvidéki Ref. Népfőisk.-t, szerk. annak értesítőjét. E népfőisk. első évi záróünnepélyén, 1940 jan.-jában megjelent Mórnicz Zsigmond is és lelkes beszámolót írt róla a Kelet Népeben. – Irod. -yr-: B. J. (Ref. Lapja, 1981. 101. sz.)”

Boda József lelkipásztor részletesen megírt életrajzával még adósak vagyunk.

Vajon mit tanult meg az akkor huszonkilenc éves segédlelkész, és a tizenkilenc éves legátus ebből az eseménysorból?

Egyet biztosan. Így - nem.

1968

Ebben az évben személyesen nem találkoztunk. Tislér Géza ekkor *Szentkirályszabadján* volt lelkész. Én *Szentgyörgyvölgyön*.

A budapesti teológia elvégzése után is kapcsolatban maradtam dr. Bucsay Mihály egyháztörténész professzorral. Vezetésével doktorálni készültem.

Professzor úr biztatott külföldi tanulmányokra is. Elmondta, hogy ez nem biztos, hogy sikerül. Ő ajánlott, de valószínű, hogy várni kell rá. Tőle tudtam, hogy Dunántúlról még Tislér Géza készül német nyelvterületre.

A postás dél körül szokott odaérni a parókiához. 1968 tavaszán egyik nap a postásunk ajánlott levelet hozott. Címzés: Tislér Géza református lelkész, Szentgyörgyvölgy, Református Lelkeszi Hivatal. Feladó: Zsinati Iroda Budapest. Megkérdezte:

- Átveszi, vagy visszaküldjem?

- Átveszem. És indultam a postára telefonálni, (mert a parókián nem volt telefon). Elértem Tislér Gézát. Elmondtam, amit a borítékról kívülről tudni lehetett. Tőle tudtam meg, hogy az én nevem is szóba került. Tréfásan megjegyezte: a Hivatal összekeverte a két „szentet”: szent Györgyöt és a szent királyt. Másik borítékba tettem a levelet, és ugyancsak ajánlottan elküldtem az

ő címére. Ő abban az évben, az 1968/69-es tanévben két szemesztert Göttingenben töltött. (Én 11 évvel később, már a doktori vizsgáim után egy szemesztert a münsteri egyetemen tanultam).

Csak a fiatalabbak kedvéért jegyzem meg: a kiutazási engedély elbírálásakor előnyt jelentett, ha a közvetlen családtagok idehaza maradtak. Tislér Gézának felesége és két fia maradt itthon. (Engem feleségem és hat gyermekem várt haza). Előre tudott szigorú feltétel volt: az engedély egyszeri kiutazásra jogosít. Ha valaki időközben hazautazott, ismételt kiutazási engedélyt nem kapott.

Mindketten kiutaztunk. Mindketten hazatértünk.

* * * * *

1991-2002

Tizenkét szép esztendőre aztán szinte napi munkakapcsolatba kerültünk. 1991-ben Tislér Gézát egyházkerületi lelkészi főjegyzővé választották a dunántúli Presbitériumok. Engem püspökké. A „napi” munkakapcsolat csak eszmei volt: főjegyző uram Csopakon volt lelkész, én Tatán. A püspöki hivatal Veszprémben. Tislér Géza itt is tartotta a csaknem tíz esztendő előnyét: ő 1982-től már főjegyző (= püspök helyettes) volt. Az egyeztetésekkel nem lehetett megvárni a beiktatás és a hivatalátadás romantikus-szép perceit. Elő kellett készíteni a püspökszentelési istentiszteletet és a beiktató közgyűlést. Beszélgetéseinken az első perctől érződött: mindketten jót akarunk. Mindketten ismertük Karzinczy epigrammáját: „jót s jól – ebben áll a nagy titok...” Mindketten tudtuk, hogy a jó néha jobb is lehet. Mindketten ismertük a Szentírás üzenetét: „az ember haragja nem szolgálja Isten igazságát” (Jakab 1,20). Mindketten ismertük a régi falusi bölcsességet: „ha a kakasok összevesznek, annak mindig a tyúkok látják kárát”. Mindketten ismertük az atyák bölcsességét is: „minden veszekedéshez mindig legalább két szükséges” (a mondat tetszés és ízlés szerint kiegészíthető). A továbbiakat már a hivatalátadást követően a hivatali munkatársak közösségében beszéltük meg. Kértem, hogy főjegyző úr ha bármilyen levelet, jegyzőkönyvet, pénzügyi iratot kér betekintésre, bocsássák a rendelkezésére. Ott kértem meg főjegyző urat is arra, hogy amennyire csak lehet, mindenkor legyen „képben”. Egyet ne kérjen: hogy én mindig mindenről részletesen tájékoztassam. Remélem, hogy nemcsak egyoldalúan emlékezem így az együtt szolgált esztendőkre.

* * * * *

Közhelynek számít, gyakran idézzük „a szavak kora lejárt”. Tislér Géza 2021-ben kiadott gyűjteményes kötete pontosan tudja a régi összefüggést (218. oldal): „Minden SZÓ elvégez valamit. Minden TETT mond valamit. TETTEK SZAVAK nélkül némák. SZAVAK TETTEK nélkül üresek.”

A Szerző a Dunántúli Református Egyházkerület ny. püspöke, a PRTA emeritus professzora.

„Ne féljeteK, mert íme, nagy örömet hirdetek nekteK, amely az egész nép öröme lesz: üdvözítő született ma nekteK, aki az Úr Krisztus, a Dávid városában.”

(Lukács 2,10-11.)

EGYHÁZSZAKADÁS¹

Írta: Köntös László

Semmi kétség, a nyugati világban zajló kultúrharc a liberalizmus és a konzervativizmus között rányomja bélyegét a kereszténységre is, egyházszakadások egész sorát idézve elő. A régi felekezeti törésvonalak ebben a folyamatban elhalványulnak, s a korábbi megosztottságokat felülírva létrejön egy új egyházszakadási képlet, amely a különböző történeti felekezetekhez tartozó keresztényeket a liberális („progresszív”) és a konzervatív („ortodox”, „fundamentalista”) táborba sorolja. Úgy tűnik, a folyamat megállíthatatlan és visszafordíthatatlan, s nincs olyan nyugati felekezeti képlet, ideértve a katolicizmust is, amely ki tudná magát vonni e világnézeti küzdelem hatása alól.

Ha egyetlen pontban rögzíteni kellene a szakadásokig vagy szakadásközeli helyzetekig eljutó vita kiváltó okát, akkor nagy valószínűséggel a valójában körülhatárolhatatlan LMBTQ+ lobbinak az utóbbi időkben tapasztalható hihetetlen térnyerését, hatalmának a mai nyugati szellemiséget egyre inkább eluraló jellegét kell említenünk. E terjeszkedésnek egyik kitüntetett célpontja a kereszténység. Az a folyamatosan jelzett igény, hogy az egyházak maguk is vegyenek részt az LMBTQ+ ideológia általános világnézeti normává emelésében. A szándék meglehetősen eredményes, s ma már jóformán nincs hét, amikor ne jelenne meg hír arról, hogy egy-egy egyházi vezető adott esetben saját egyháza hivatalos tanítását is meghazudtolva nyilvánosan kiáll az LMBTQ+ ideológia mellett. Ez a folyamat már eddig is egyházszakadásokhoz vezetett, a nyugati protestáns világot keresztül-kasul szabdalja a genderkérdés miatti megosztottság, de mint tudható, szakadásközeli helyzet fenyegeti a katolikus egyházat is (ld. németországi katolikusok).

A jövő megjósolhatatlan. Hazánkban még ez a probléma nem annyira nyomasztó, de ha érzéseim nem csalnak, a hagyományostól eltérő szexuális magatartásminták hihetetlenül gyorsan terjednek, s e még látens folyamat hirtelen felszínre jutása a közeli jövőben várható.

Mint ezt a nyugati folyamatokban látjuk, a hagyományos-konzervatív kereszténység hihetetlen nyomás alá, védekező helyzetbe kerül, s behódol vagy ellenáll. A behódolás egyik indoka éppen a nem heteroszexuális minták megállíthatatlan terjedése, és az attól való rettegetés, hogy ha az egyház kitart hagyományos tanítása mellett, akkor szeretetlennek, gyűlölködőnek, életidegennek tűnik fel.

Ez valójában csapdahelyzet a konzervatív kereszténység számára: úgy kell nyitottságot, empátiát, felebaráti szeretetet tanúsítania, hogy közben rá kell mutatnia, a tömeges méretű szexuális elbizonytalanodás a nyugati világ krízistünete, amely az emberlét alapjait érinti. Ezért az egyházak nem engedhetik meg maguknak, hogy behódoljanak a korszellemnek, feladva a Szentírásban kijelentett igazságot az Isten által teremtett ember végső, objektív valóságáról.

Az írás eredetileg megjelent: Meg van írva, 2022. november 19. (a közlés a Szerző engedélyével történt)

A Szerző református lelképásztor, ny. egyházkerületi főjegyző, a Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményeinek igazgatója.

¹ A Szerző az alábbi, „Meg van írva” oldalon megjelent publicisztikájával köszönti Id. Tislér Géza ny. főjegyző urat születésnapja alkalmából.

KÖSZÖNTŐ

90 esztendő még a bibliai gondolkodás szerint is igen jelentős. „Életünk ideje hetven esztendő, vagy ha több, nyolcvan esztendő...”, és ami ezen túl van, az a mi Istenünk különleges kegyelme! Ezen a szép kerek évfordulón köszöntjük szeretettel egyházkerületünk korábbi püspökhelyettesét, teológiánk korábbi tanárát, és kérjük Isten áldását további életére!

Mind a mai napig emlékezetemben van az a köszöntőbeszéd, amit Tislér Géza bácsi, a balatonalmádi református templomban mondott el Steinbach József püspökhelyettesi beiktatásán. Egy visszatérő verssort idézett újra, meg újra, felhasználva a Stein=kő és Bach=patak szavak adta lehetőséget: „a víz szalad, a kő marad, a kő marad”. (Wass Albert: Üzenet haza)

Köszöntésemben a megmaradó kő üzenetéről szeretnék néhány gondolatot írni. Az első, ami eszembe jutott, az a kő, amit Sámuel állított fel emlékköként Micpá és Sén között, amit elnevezett Eben-Háézernek, vagyis a megsegítés kövének, mert vallotta, hogy Isten segítette el őt odáig. Hisszük, hogy Géza bácsit is Isten vezette el idáig, és adott sokféle áldást az életére.

A másik pedig az a kő, ami így karácsony felé haladva a legfontosabb. Jézus Krisztus azért jött el ebbe a világba, hogy mi megmeneküljünk, és éljünk Óáltala. Azért jött el ebbe a világba, hogy Órá, mint kősziklára épülhessen fel az egyház, amin a pokol kapui sem diadalmaskodnak.

Isten iránti hálával köszönjük meg Géza bácsinak, hogy évtizedeken keresztül hűségesen szolgálta a mi Urunkat ebben a kősziklára épült házban, és kérjük a mi Istenünket, hogy adja áldását, szeretetét továbbra is életére, családjára és minden szolgálatára!

Szabó Előd tatai lelkipásztor, teológiai tanár

KARÁCSONYI IMÁDSÁGOK¹

Írta: Dr. Barta Zsolt

Az imádkozás a keresztyén Egyház életének egyik legtisztább és legszentebb cselekedete. Az imádkozó Egyház Isten erőit fogja fel és az üdvösségbe vonódik be. Az imádkozás elválaszthatatlan a hittől: amit hisz az Egyház, azt imádkozza, és amit imádkozik, azt hiszi. Ez az állítás fokozottan érvényes az istentiszteleti imádkozásra. Az istentiszteleten az Egyház hálát ad Isten irgalmáért, segítségül hívja Isten Szentlelkét, megvallja bűneit, könyörög az ige világosságáért és esedezik a világért. Könyörgésünket Jézus nevében vesszük az Atya elé a Szentlélek által. Az istentiszteleten különösen is érvényesülnie kell az egészséges és teljes lelki élet törvényszerűségeink. Az egyoldalúság, bizonyos témák, sajátos színezetű lelki élmények túlhangsúlyozása és mások elhanyagolása ezen a ponton a legkárosabb. A lentebb közölt imádságok Karácsony gazdag mondanivalójából merítenek. Az imádságok rendje a liturgia belső szükségszerűségeihez igazodik. A kezdő imádságban hálát adunk az Úrnak, amiért egybegyűjtötte az Egyházat és kérjük az Ő áldását az istentiszteletre. A bűnvalló imádságban Isten előtt vizsgáljuk meg magunkat és kegyelméért esedezünk. Az íg hirdetés előtti imádságban Isten szívünket

¹ A Szerző az alábbi írásával köszönti Id. Tislér Géza ny. főjegyző urat születésnapja alkalmából.

megvilágosító kegyelmét kérjük, aki Szentlelkével ad igaz megértést. A könyörgő imádságban Jézus tanítása szerint esedezünk a világért, az Egyházért és az elesettekért. A keresztyén élt legfontosabb és legerősebb érzései és gondolatai töltik meg az istentiszteletet: a hála, a bűnbánat és a könyörgés.

Kezdő imádság

Könyörülő Isten,
aki azon a sötét éjszakán
meglátogattad népedet
és üdvözítőt támasztottál neki,
hogy a Betlehemben született gyermek
szabadítónk legyen
és félelem nélkül szolgáljunk Téged!
Dicsérünk hatalmadért és irgalmadért –
és bölcsességedért,
amelyet elrejtettél a nagyok és hatalmasok előtt,
de megjelentetted az alázatosoknak és a kicsinyeknek.

Megtartó Urunk,
aki a mezők fölött
fényes angyali szózáttal
adtál hírt az Úr Krisztus születéséről
a pásztoroknak,
aki elmenve
és látva a jászolban fekvő gyermeket
örömmel hirdették
az Üdvözítő eljövételét.
Magasztalunk Téged
szolgáidért és követeidért,
akik ma is felismerik
Isten Fiát közöttünk,
és igehirdetésük tisztán szól.

Szent Istenünk,
a mezők felett megjelent
mennyei seregek
magasztos énekkel adtak dicsőséget neked a magasságban
és hirdették a békét a földön az embernek!
Ugyanezen angyalokkal együtt
most mi is imádunk, áldunk és magasztalunk Téged,
amiért szeretett szent Fiadban közel jöttél hozzánk. Ámen!

Bűnvalló imádság

Istennek Dicsőséges Fia,
aki emberi testünket magadra öltötted!
Könyörgünk légy irgalmas hozzánk,
mert mértéktelenségünkkel
és felelőtlenységünkkel
szüntelen romboljuk testünket,
Istennek templomát!

Áldott Jézus,
aki a galileai halászfalvak mindennapjaiban,
és Izrael poros útjain
elénk tártad az elrejtett kincset,
Isten országának szép titkát!
Kérünk, légy irgalmas hozzánk,
mert nagyravágyásunkkal
és fennhéjázásunkkal
békétlenné tesszük napjainkat,
és elrejtünk Téged az emberek elől,
akit királyként tiszteltek
a betlehemi jászolban.

Dicsőséges Királyunk,
Úr Jézus Krisztus,
aki testedben egyé teted az Istent és az embert!
Esedezünk,
légy irgalmas hozzánk,
mert szent parancsaidat semmibe vettük
és saját útjainkon járunk.

Légy irgalmas hozzánk, Krisztusunk,
és bocsásd meg bűneinket!
Egyesíts minket Istennel,
hogy mi is dicsőítsük Őt testünkben!
Most és mindörökké. Ámen!

Igehirdetés előtti imádság

Láttass velünk nagy világosságot,
Istenünk,
és ragyogtasd fel fölöttünk a fényt,

hogy a megszületett
Isten Fiában
megismerjük az igaz bölcsességet,
és elnyerjük az örökkévaló békességet!
Az Ő nevéért kérünk. Ámen!

Könyörgés

Isten, aki a magasságban lakozol,
de alátekintesz a földre
és meghallod néped imádságát!
Jézus Krisztus nevében kérünk,
légy figyelmes kiáltó szavunkra,
és hallgasd meg buzgó könyörgésünket!

József és Mária Augustusz császár
rendeletének engedve utazott Betlehembe,
a városba, amelyről a szent próféta hirdette:
ott kell megszületnie a Messiásnak.
Hálát adunk neked Mindentudó Igaz Istenünk,
világunk fenntartásáért,
gondviselő szeretetedért,
amellyel kormányzod a népeket
és táplálsz a nyomorultat.
Könyörgünk hozzád Szabadító Urunk,
rejtsd el kicsinyeidet
a világ hatalmasainak haragjától.
Tekints irgalommal minden országra,
és oltalmazd meg a népeket
a szárazságtól, vihartól,
árvízről, földrengéstől,
éhezéstől és betegségtől.
Teljesítsd be akaratodat
azáltal, hogy a betegeket meggyógyítod,
az üldözötteket megoltalmazod,
a romlottságot megállítod,
és a világ vezetőinek bölcsességet adsz
a jó megcselekvésére.

Urunk, hallgasd meg könyörgésünket!

József és Mária

császári rendelet miatt utaztak el
az ősi városba, Betlehembe,
ahol nem találtak szállást;
a gyermek az állatok között született meg,
édesanyja a jászolba fektette.
Könyörgünk hozzád a gyermekekért,
akik nehéz kényszerek közé érkeznek meg:
Kérünk, óvd meg őket a háborúban,
légy támaszuk azoknak a csecsemőknek,
akiket nem vár meleg otthon,
akik nem jutnak megfelelő ételhez.
Esedezünk hozzád a szülőkért,
akiknek az örömét elveszik a megélhetési gondok
vagy a társtalanság, az egyedüllét –
mutasd meg nekik a tőled kapott élet áldását,
és vezesd őket Szentlelkeddel,
hogy gondviselésed révén
a Te szeretetedben éljenek,
amelyet szemeink elé helyeztél
a jászolban fekvő isteni gyermekben!

Urunk, hallgasd meg könyörgésünket!

Az angyali útmutatás szerint
a pásztorok elhagyva nyájukat
Betlehembe siettek,
hogy lássák a megszületett Üdvözítőt,
aki az Úr Krisztus.
Látva a jászolban fekvő gyermeket
és felismerve a jelt
örömmel hirdették a mennyei üzenetet.
Hálát adunk neked Isten
a bátor igehirdetőkért,
akik hallva hívásodat
elhagyták a világot
és szeretettel hirdetik Krisztus evangéliumát.
Imádkozunk a lelkipásztorokért:
Lelkeddel tanítsd meg őket az igazságra,
és adj nekik bátorságot igéd hirdetésére.
Imádkozunk az édesapákért, az édesanyákért,
nagyszülőkért és idősebb testvérekért,

hitoktatókért és minden hitvalló keresztyénért,
hogy elbeszéljék nagyságos dolgaidat
az eljövendő nemzedéknek.
Cselekedd meg, hogy az elvetett ige
szívünkben jó földre leljen,
és gyümölcsöt teremjen
a Te dicsőségedre.

Urunk, hallgasd meg könyörgésünket!

Hallgasd meg kérésünket Jóságos Atyánk,
A Te szeretett szent Fiadért,
akit Veled és a Szentlélekkel
dicsérünk és áldunk mindörökké. Ámen!

A Szerző soproni református lelkipásztor, a PRTA Gyakorlati Teológiai Intézetének intézetvezetője.

MEGLÁTOGATTA NÉPÉT AZ ÚR¹

Írta: Sárközi Gergely Antal

Lectio: Ézs 8,23-9,1-6.

Textus: Lk 1,78-79. „...Istenünk könyörülő irgalmáért, amellyel meglátogat minket a felkelő nap a magasságból, hogy világítson azoknak, akik sötétségben és a halál árnyékában lakoznak, hogy lábunkat a béke útjára igazítsa.”

Magyarázat:

Szeretett Keresztyén Testvéreim!

Karácsonyi kibocsátó alkalmunkon vagyunk együtt Istenre figyelő elcsöndesedéssel. Két, egymástól nagyon különböző, de mégis egybecsengő igéből szól hozzánk Isten. Ézsaiás próféciaja és Zakariás énekének ez a néhány sora – ahogyan hallhattuk is: összecseng. Zakariás az ézsaiási próféciát emeli be saját énekébe, némileg felerősítve egy fontos kifejezést. Mire gondolok? Arról, hogy Ézsaiás még a homály földjéről beszélt², míg Zakariás már a „halál árnyékában lévő” népről szól, észrevétlenül is beemelve énekébe a 23. zsoltárt (Zsolt 23,4), Isten gondviselésének egyik

1 *Id. Tislér Géza ny. főszerző urat ezzel, a 2023. december 6-án Pápán, a Pápai Református Teológiai Akadémia karácsonyi kibocsátó istentiszteletén elhangzott igehirdetéssel köszöntöm. Isten éltesse Őt még sokáig!*

2 Az LXX σκιῶ θανάτου -t fordít, s ugyanezt találjuk Zakariás énekében is. A Zsolt 23,4 LXX szövege pedig σκιῶς θανάτου-t hoz. Az LXX szövegéhez ásd: RAHLFS, ALFRED (1979, SZERK.): Septuaginta. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart.; Az Újszövetség szövegéhez lásd: NESTLE, ERWIN-ALAND, KURT (2006, SZERK.): Novum Testamentum Graece (ed. 27.). Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart.

legszebb példáját. Mi pedig itt állunk, és hallgatjuk ezeket a régi szavakat, amelyek itt és most, ma is, számunkra is megtelnek tartalommal és üzenettel. Összeérnek a szálak, amely nagyon régen különböző útirányokba indultak el: az ígélet és annak beteljesedése közeledik egymáshoz, s mindezekben ott van Isten gondviselése, amely az egész történetet mozgatja. Habár az igék mások lesznek, az igehirdetők és a szószékek is, mégis: alapvetően erről beszélünk, erről teszünk bizonyosságot majd mindannyian karácsonykor: ***Beteljesedett a gondviselő Isten ígérete, ezért örvendezünk!***

Zakariás éneke Isten dicsőítésével kezdődik: „*Áldott az ÚR, Izráel Istene, hogy meglátogatta és megváltotta az ő népét.*” (68.) Zakariás énekében kétszer is előfordul ez a különleges, ugyanakkor bensőséges kifejezés: a ***meglátogatás***. Legelőször az Atya Istenre vonatkozik, majd pedig a Fiúra. Milyen kedves, szinte lágy ez a megfogalmazás! Isten nem egyszerűen bevonult, nem egyszerűen csak úgy „megérkezett”, nem arról van szó, hogy egyszerre ott termett, hanem *Ő meglátogatta az övéit*. Van ebben valami szeretetteljesség. Mint egy régi kedves ismerős, aki rég nem látott szeretteit látogatja meg. Már a megfogalmazás is azt jelzi, hogy jelen van Isten atyai szeretete, amely azt munkálta, hogy a „*felkelő nap a magasságból*” meglátogassa az *Ő népét*. Itt aztán már egyértelműen a Fiúról van szó. Jézus Krisztusról, akit Zakariás még nem nevezett nevén, de szavai mögött ószövetségi prófécia és ószövetségi gondolatok sokasága húzódik. Zakariás nem tud és nem is akar kilépni abból a gondolkodásból, amelyben benne él, amelyben meggyökerezett: az Ószövetség világából. Kulcskifejezés az *ἀνατολή* – felkelte, napfelkelte az elsődleges jelentése. De ismeretes ennek az LXX-ből a *hajtasarj-rügy* jelentése is³, mely egyértelműen az Ézs 11,1-re utal: „*Vesszőszál hajt ki Isai törzsökéről, hajtás sarjad gyökereiről...*” A „*sarj*” azonban általában nem támad a magasságból, ezért ha a szó egy másik – szintén bibliai! – értelmezési lehetőségét, a csillagot („csillag felkelése”) vesszük vizsgálat alá, akkor is egy ószövetségi ige juthat eszünkbe, Bálám próféta jövendölése, mely szerint: „*Csillag jön fel Jákóbból, jogar támad Izráelből.*” (Num 24,17) Régi bibliafordításunk „*naptámadat*”-nak (Károli 1908), a legújabb „*felkelő nap*”-nak fordítja a szót. Akaratlanul is a 92. zsoltár juthat eszünkbe: milyen jó dolog hálát adni az Úrnak, hirdetni reggel szeretetét, hűségét minden éjjel... A belőle kibontakozó gondolatnál maradván ugyanis az ókori Kelet embere számára az éjszaka, a sötétség a gonosz hatalmak térnyerésének idejét jelentette⁴, a világosság, a hajnalhasadás pedig azt jelezte, hogy Isten szabadítása, segítsége már úton van, sőt: megérkezett. Eljön a világosság – eljön a szabadulás. Így érthetjük az Ézs 8,23-at is, mely szerint „*nem marad ott sötétség, ahol elnyomás van.*” Majd pedig: „*a nép, amely sötétségben jár, nagy világosságot lát, s a homály földjén lakókra világosság ragyog.*” (Ézs 9,1)

Eljön a Szabadító, s *Ő* a sűrű sötétségbe burkolózó világba, s emberi életekbe elhozza a világosságot. Elhozza az éltető fényt azok számára, akik a sötétségben és a halál árnyéka völgyében lakoznak – akiknek itt van „állandó lakhelyük” – merthogy ezt jelenti az itt található kifejezés. Milyen sokat mondó az evangélium szövege! Hiszen, miközben a héber gondolatvilág van mögötte⁵, pontosan megfogalmazza azt, amit mindannyian érzünk, de talán nem merünk kimondani: Isten nélkül a mi állandó lakóhelyünk a sötétségben és a halál árnyéka völgyében van! Észre sem vesszük, hogy a bűnnel terhelt életünk sötétségben leélt élet lenne az ÚR nélkül. És milyen sokan

3 Például: Jer 23,5.; Jer 33,15; Zak 3,8; Zak 6,12. Lásd ehhez (és a magyarázathoz): BOLYKI JÁNOS (1997): Lukács 1-2 magyarázata. Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara Újszövetségi Tanszék, Budapest, 57. Lásd még: VARGA ZSIGMOND (1996, SZERK.): Újszövetségi görög-magyar szótár. Kálvin Kiadó, Budapest, 55-56.

4 Lásd ehhez: KARASSZON DEZSŐ (1998): A Zsoltárok könyvének magyarázata. In: Jubileumi Kommentár II., Kálvin Kiadó, Budapest, 602. A 92. zsoltár magyarázata.

5 *κάθημαι* = a héber *jsv*, vagyis: ülni igével. Lásd bővebben: VARGA ZSIGMOND (1996, SZERK.): Újszövetségi görög-magyar szótár, 486-487. (Itt: tartózkodik, ott van, székhelye van valahol, lakik, lakozik valahol.)

nem veszik észre! Karácsony örömhírének ezeket a képzeletben felhúzott falakat is át kell törnie. Hirdetni kell az evangéliumot, hogy „üdvözítő született ma nektek, aki az ÚR Krisztus, a Dávid városában.” (Lk 2,11.) Erről kell bizonyosságot tenni! Arról, hogy a Te személyes életedbe is elhozta az ÚR a világosságot Fia által! De hadd mondjak valamit – két egykori pápai gyakorlati teológus, Csizmadia Lajos és Tóth Endre homiletikájukban felhívták a figyelmet arra (s most Tóth Endrét idézem), hogy „hatása csak úgy lehet a prédikációnak, ha életem igazolja azt!”⁶ Látszik-e a Te személyes életeden, hogy az éltető világosság fölötted is felragyogott? Tudsz-e így szólni azokhoz, akikhez küldettél? Látszik-e az életeden ez a megragadottság, ami formálja a gondolkodásodat, a szavaidat, a cselekedeteidet? Ami hitelessé teszi a prédikációdát bárhová is még hirdetni azt, ami rád bízott?

A Szabadító eljön, hogy világítson, hogy fényt adjon; de azért is jön, hogy lábunkat a békesség útjára igazítsa. A Messiás tehát egyértelműen megmutatja a célt és arrafelé is irányít. Isten gondviselésének köszönhető, hogy mindez így történhet. „Az ÚR az én pásztorom...” – olvassuk a 23. zsoltárban (4.). És igen, valóban, Jézus Krisztus a jó Pásztor (Jn 10,11.). Ő az, aki a helyes útra tereli az övéit – minket is. Van valami „finom” ebben a megfogalmazásban: „hogyan lábunkat a békesség útjára igazítsa.” Az „igazításra” használt kifejezés⁷ egyértelműen irányítást, vezetést (sőt, utasítást) is jelent! Finom, de határozott beszéd ez: a jó Pásztornak feladata van, különösen a makacsabb juhokkal.

A Szabadító új élethelyzetet teremt azoknak, akik eddig a megszokottságban éltek – s igen, a megszokottságból nehéz kitörni, de a jó Pásztor segít. Ő ugyanis a sötétségből az Ő áldott világosságára vezeti ki az övéit. A félelem birodalmából az öröm és békesség útjára. Ez korszakváltást jelent – nem csupán az emberiség történetében, de az egyes emberek életében is. És azt jelenti ma is! A Szabadító eljön, és mindazokat, akik követik Őt, a helyes útra, a békesség útjára tereli, s áldott világosságával körbeveszi és nem hagyja magunkra őket. Az ÚR nem hagy magunkra bennünket ezen az úton! Hiszen terelget, vezet, pásztorol minket. Eljött a jó Pásztor, mert szükségünk volt rá – nélküle eltévednénk, elvesznénk, elprédáltatnánk.. Így válik valósággá, hogy Immánuél – velünk az Isten (Ézs 7,14 – Mt 1,23).

Mindez pedig *Isten legbensőbből fakadó irgalmasságából*⁸ lehet így. Ez a kiindulópont, amelyhez végül is visszatértünk e mai alkalommal is. Kedves Ifjú Barátaim, ünnepi követségbe induló akadémiai Legátusok! A ti feladatotok sem lesz más ezen a karácsonyon, minthogy Istennek ezt a legbensőbből fakadó irgalmasságát hirdessétek mindenütt, ahová csak küldettek. Tegyétek ezt örömmel, hálaadással, félelem nélkül, lelki józansággal, Istenre tekintve. Hirdessétek az ígét, álljatok elő vele, hiszen az idő alkalmas lesz! De ne feledjétek: csak akkor tudjátok hitelesen hirdetni az ígét, ha életemek igazolja azt. Segítsen meg benneteket az ÚR ezen az ünnepen is. Ámen.

A Szerző református lelkipásztor (Noszlop és vidéke), doktorandusz hallgató (KRE-HDI), a PRITA óraadó tanára, a DREL levéltári munkatársa.

6 TÓTH ENDRE (1935): A református prédikáció. Sylvester RT. (a Református Igehirdető Szemináriumi Könyvei 1.), 6.

7 *κατευθύνω* – irányít, helyes irányba vezet, egyenget, kiegyenesít, jó irányba terel. Lásd: VARGA ZSIGMOND (1996, SZERK.): Újszövetségi görög-magyar szótár, 528.

8 A 78. vers kezdete: „διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν” – benne a *σπλάγχνα*, -ων - jelent belső szerveket, zsigereket is, átvitt értelemben az érzelmek székhelye, a szív. Ebből kiinduló „absztrakt” jelentéssel: könyörtület, együttérzés. Lásd: VARGA ZSIGMOND (1996, SZERK.): Újszövetségi görög-magyar szótár, 877.

TEOLÓGIÁNK BELSŐ ÉLETÉBŐL

A 2022-2023-as tanévben „A Pápai Református Kollégium története” (1-2) tanegység keretében a vállalkozó szellemű hallgatók két féléven át hallgathattak előadásokat a Kollégium, s benne a teológiai oktatás történetével kapcsolatban.

Az őszi félév végén különböző, előre megadott témákat kidolgozva szemináriumi dolgozatot kellett beadniuk. A két legjobban sikerült írást most közöljük. (a Szerk)

* * *

DR. PONGRÁCZ JÓZSEF ÉLETE

Írta: Tatai Márta

„Egyéniségét Jézus Krisztus nemesítette és tette naggyá.”¹

A Pápai Református Kollégium nagy hatású nevelője, tudós teológus és könyvtáros –így foglalja össze Vladár Gábor Pongrácz József munkásságának bástyáit tanulmányban. Az *Emlékeim* című, 1957-ben írt önéletrajza a professzor halálának 50. évfordulóján a Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei kiadásában jelent meg.² Pongrácz József tudományos munkája mellett tudományszervező munkát is végzett hazai és nemzetközi szinten is. Sokrétű munkásságával nem csak az egyház, de az egész magyar művelődés ügyéért is sokat tett különféle társulatok tagjaként. Ezeknek a társaságoknak tiszteletben és megbecsülésben álló tagja volt. Neve a Pápai Kollégium életében jelentős szerepet betöltő Thury Etele és Antal Géza³ neve mellé sorolható, nagy műveltségének és számottevő munkájának köszönhetően.⁴ *„Pongrácz József élő volt, mert professzori szinten tudott, és tudását bibliaköreiben, külmisziói imaóráin, egyesületek gyűlésein és egyéb megragadott alkalmakon gyakorlatba ültette át.”⁵* Azonban bármennyire is sokféle ágazó feladatokat látott el, elsődlegesen ő mégiscsak a Pápai Református Teológiai Akadémia Újszövetség tanszékének professzora volt 1913-tól, nyugdíjba vonulásáig, 1947-ig, sőt óraadóként az intézmény kényszerű bezárásáig, 1951-ig jelen volt. Színvonalasan végzett professzori munkája mellett, mint nevelő is jelentős hatást gyakorolt arra a nagyszámú teológus ifjúságra, akik a keze alól kikerültek.

1 VLADÁR GÁBOR (2013): *Az örök tanítvány, Dr. Pongrácz József (1885-1963) emlékezete*. In: Acta Papensia, XIII. évfolyam, 4. szám, 2013, 502.

2 Két füzetbe írta az emlékezéseit, amelyeknek címet is adott. Az első címe: *Fényjel az éjszakában*, a másodiké: *Útban a napsugárba*.

3 Thury Etele 1900-tól a Pápai Református Teológia Egyháztörténeti tanszékének tanára, Antal Géza 1899-től a Dogmatika tanszéken tanít, mind a ketten oktatói voltak az ifjú Pongrácznak. Lásd: BÓDIS TAMÁS (2006): Antal Géza élete. In: MÁRKUS MIHÁLY (2006, SZERK.): *Adalékok a Pápai Református Teológiai Akadémia oktatástörténetéhez*, Pápai Református Teológiai Akadémia, 102-104. Illetve: PETŐ GÁBOR (2006): Thury Etele rövid életrajza és művei. In: MÁRKUS MIHÁLY (2006, SZERK.): *Adalékok a Pápai Református Teológiai Akadémia oktatástörténetéhez*, Pápai Református Teológiai Akadémia, 107-108.

4 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): *A Pápai Kollégium története*, Tankönyvkiadó, Budapest, 352.

5 MOLNÁR BOGLÁRKA (2004): *„...omnes gentes...” Pongrácz József pápai professzor élete és misziói munkássága*, Pápa, 4.

1885. január 4-én született a Komárom-Esztergom (vár)megyei Etén, kisbirtokos, földműves családban. Édesapja Pongrácz József, édesanyja Barát Zsuzsánna, a házaspárnak négy gyermeke született, József volt a legidősebb. A vidék, ahol gyermekéveit töltötte már régtől fogva lakott volt, de 1529-ben a Bécs felé tartó törökök elpusztították az Árpád kori falut. Újratelepítése 1648-ban történt meg, amikor a föld tulajdonosai, a Zichiek református vallású jobbágyokat hoztak ide Barsból. Ezért lehet, hogy a faluban azóta sincs másik felekezeti templom, csak református. Sajat kezű önéletírásában, amit 72 éves korában írt, a gyermekkorától eltelt sok idő és megannyi esemény ellenére is, a faluról őrzött emlékei üdék, szagosak és szívet melengetőek. Akár arról ír, hogy milyen sokszínű növényvilág vette őt körül, akár édesapja fenyegetéséről szól. De megemlékezik etei különlegességekről is, mint például, hogy Etén a nagypénteki menü az aszalt gyümölcsökből készült leves volt, amit mákos csusza követett. „*Ez volt a kálomista böjt.*”⁶

Öt éves korában kezdte meg az iskolát, a számárpadon ülve. Ennek köszönhetően még mielőtt ténylegesen első osztályos lett volna már elsajátította annak anyagát, így, amikor egy év múlva nagybátyjához, Pongrácz Jánoshoz, a héregi lelkészhez kerül – a gimnáziumra való jobb felkészülés reményében – ott már a második osztályt kezdi meg. 1894-től 1902-ig volt a Pápai Református Gimnázium diákja. Tanulmányaiiban kiemelkedően fontosak lettek számára a nyelvek. Úgy beszél erről, hogy életének egyik legnagyobb élménye volt, hogy nyolcadikos korában görögül olvasta el Platón Phaidonját egy délután alatt. Szabadidejében a könyvtárban segédkezett és tagja volt a Főiskolai Ifjúsági Képzőtársaságnak, először mint bíráló, majd titkár. A Képzőtársaságban gimnazisták és teológusok együtt dolgoztak. Erre úgy emlékszik vissza, hogy az elkészült munkákhoz való hozzászólásokból sok pezsgő és értékes vita, eszmecsere alakult ki. Fontos eseményként jelöli meg, hogy a frissen elkészült Jókai utcai szárnyba költöző Főiskolai Könyvtár rendezésében részt vett, Borsos István könyvtáros vonta be őt ebbe a munkába. A könyvtár körüli szolgálat az egész életét végig kísérte. Az érettségi vizsga után nem ment messze, Pápan tanult tovább. A teológiát 1902-től 1906-ig kitűnő eredménnyel végezte el. Sajat szándéka szerint tanárnak készült. A terve az volt, hogy a teológia elvégzése után Budapesten folytatja tanulmányait. Azonban, ahogy ő fogalmazott: „*Isten másként intézkedett.*” „*Jézus Krisztus engem is megragadott, áldassék érte az Ő Szent Neve.*”⁷

A Teológián kapcsolatba került az akkoriban hazánkba begyűrűző keresztyén diákmozgalommal. Ez a mozgalom, a Szilassy Aladár és Szabó Aladárhoz nevéhez köthető belmissziós mozgalom, amely az egyik indikátora lett a Magyarországon is kibontakozó hitéleti megújulásnak. Pápai képviselői Pongrácz teológiai tanulmányai alatt Csizmadia Lajos, aki Edinburgh-ban volt ösztöndíjjal, ő így lett Magyarországon az angolszász ébredési mozgalom egyik képviselője. Illetve id. Czeglédi Sándor, aki Kálvin fordító munkájának lendületével pezsdítő hatást gyakorolt az egyházra.

Nagy hatású tanárai mellett döntő jelentőségű tapasztalat volt számára a kétéves nyugati tanulmányút a Skót Szabadegyház ösztöndíjával. Az ösztöndíjat az 1905/1906-os tanév végén nyerte el. „*A külföldi egyetemeken való továbbképzést a legkiválóbbak soha nem hanyagolták el.*”⁸ Ebben a két évben körvonalazódott előtte elhívásának a célja. Kint tartózkodása alatt elsősorban

6 PONGRÁ CZ JÓZSEF (2013): *Emlékeim*. In: Acta Papensia, XIII. évfolyam, 4. szám, 2013, 524.

7 PONGRÁ CZ JÓZSEF (2013): *Emlékeim*. In: Acta Papensia, XIII. évfolyam, 4. szám, 2013, 533, 538.

8 VLADÁR GÁBOR (2006): *A teológia oktatás a Pápai Református Kollégiumban*. In: MÁRKUS MIHÁLY (2006, SZERK.): Adalékok a Pápai Református Teológiai Akadémia oktatástörténetéhez, Pápai Református Teológiai Akadémia, 14.

újszövetségi tudományokkal és dogmatikával foglalkozott. Külföldi tanulmányai alatt misszionáriusokat és neves lelkészeket hallgatott a Missziói Egyesület előadásain, részt vett a keresztyén diákmozgalom konferenciáján, ismerkedett az ifjúsági mozgalmakkal. Emellett pedig számos gyakorlati tapasztalatra is szert tett. Nyelvismerete külföldi tartózkodása alatt biztos nyelvhasználattá vált. Meglátogathatta Európa tudományos és kulturális központjait, kiterjedt ismeretségi kört szerzett és a látóköre is kitágult. „*Feltétlenül szükségesnek tartottam, hogy a külföld sok tekintetben haladóbb egyházaival megismerkedjem. A tapasztalataimat a mi viszonyaink között felhasználni és értékesíteni törekedjem.*”⁹

A historizmus és a bibliakritika korában formálódó teológiai szemléletmódjában inkább a gyakorlatias angolszász teológia volt rá hatással és nem a németeknél elterjedt liberális vallástudomány. Konkrétabban: a hagyományok tisztelete, a konzervatív irányultság volt jellemző rá. „*A modern biblia-kutatásból átvette mindazt, amit a Biblia jobb megértéséhez szükségesnek talált, elzárkózott azonban a szélsőséges elméletektől.*”¹⁰

A könyvtár és a magyar művelődés iránti elköteleződését mi sem mutatja jobban, hogy az ösztöndíj alatt Cambridge-ben felfedezett egy addig ismeretlen Corvin-kódexet, Oxfordban Nagy Lajos király kódexét és megtalálta Ember Pál Historia Ecclesiasticaja eredeti példányát.¹¹

Hazatérve 1907 júniusában lelkészképesítő vizsgát tett. 1908-tól püspöki titkár lett Komáromban Antal Gábor mellett, akivel közös nézeteket vallott, ő is felismerte az ifjúsági diákmozgalmakban rejlő lehetőségeket. Pongrácz József így már Komáromban is bibliaköröket szervezett az iskolákban és fiatalokat toborzott MEKDSz-be, annak ismertetésével.¹² Az egyesületet és annak működését Pongrácz már a kezdetektől ismerte, hiszen annak megalakulásának hatására 1904. november 28-án létrehozták Pápan a PEKDE-t, a Pápai Evangéliumi Keresztyén Diák Egyesületet 23 teológus részvételével, aminek ő maga az első évben titkára, következő évben már elnöke lett. Az összejeveteleiket kedd esténként fél hétkor tartották. Az egyesület rövid időn belül vallásos alkalmakat szervezett a környező településeken, a gyülekezetek nagy öröme és megelégedettségére.¹³ Később „*...ő hívta fel a magyar keresztyén diákság figyelmét külmissziói felelősségére, és sokat tett 1928-ban a MEKDSz-en a Magyar Önkéntes Missziói Mozgalom ujjáalapításáért.*”¹⁴

1910-től helyettes tanár lett a Pápai Református Teológiai Akadémián Antal Géza helyén. Dogmatikát, etikát, vallástörténetet, apologetikát, görögöt és poimenikát tanított. Az intézményben az 1913-ban újonnan létrehozott Újszövetségi Tanszék professzorának őt választották.¹⁵ Közel

9 PONGRÁCZ JÓZSEF (1935): *Az edinburgi New College*. In: Dunántúli Protestáns Lap, XXIII. évf. 35. szám, 1935, 74-75.

10 TÖRÖK ISTVÁN (2006): *A teológus Pongrácz József*. In: MÁRKUS MIHÁLY (2006, SZERK.): Adalékok a Pápai Református Teológiai Akadémia oktatástörténetéhez, Pápai Református Teológiai Akadémia, 63.

11 MIKLÓS ÖDÖN (1912): *Pongrácz József*. In: Lelkészegyesület, XXVIII. évf. 10. szám, 1912, 302.

12 A Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszövetséget 1904 októberében alapították Budapesten magyar protestáns diákszervezetek és a legnagyobb vidéki városok képviselői. Céljuk, hogy a diákokat megnyerjék Krisztusnak, eszközük elsősorban a közös bibliatanulmányozás. Lásd: BÍRÓ S., BUCSAY M., TÓTH E., VARGA Z. (1995): *A magyar református egyház története*, 400.

13 MOLNÁR BOGLÁRKA (2004): „...omnes gentes...”, 50.

14 KRÁNITZ ZSOLT (2013): Megtanított bennünket imádkozni, Emlékezés Pongrácz Józsefre halálának 50. évfordulóján. In: *Acta Papensia*, XIII. évfolyam, 4. szám, 516.

15 Habilitációs dolgozata: PONGRÁCZ JÓZSEF (1911): *Az efezusi levél. Bevezetéstani tanulmány*. Teológiai magántanári vizsgálatra, Főiskolai nyomda, Pápa. Tanári székfoglaló értekezése: PONGRÁCZ JÓZSEF (1914): *Jézus kijelentése Istenről. Székfoglaló előadás*. Főiskolai Könyvnyomda, Pápa.

negyven éves teológiai tanársága alatt többször végigexegétálta diákjaival a következő könyveket: Máté és János evangéliuma, az Apostolok Cselekedeteiről írott könyvet, Római levelet, az első Korinthusi levelet, a Galatához írt levelet, az Efezusi levelet, és a Thesszalonikaiakhoz írt első levelet. Nyomtatásban a következők jelentek meg: Máté evangéliuma (1933), János evangéliuma (1939), Apostolok Cselekedetei (1936), Galata (1914) és az Efezusi levél (1915).¹⁶ „Nagyon erős filológiai akriba, komoly kor- és vallástörténeti összefüggések felvázolása, nem annyira explikatív, inkább rövid, tömör; aforisztikus magyarázati stílus (amely döntő módon megkülönbözteti az egykorú protestáns kommentárstílustól), a reformátori exegézis figyelembe vétele, a jelenkori életbe ágyazottság, közérthető stílus – ezek kommentárjainak a legfontosabb jellemzői.”¹⁷

A teológián bibliakört alapított, ezen keresztül személyes kapcsolatban lehetett a diákjaival, amit nagyon fontosnak tartott. „Pongrácz Józsefről több önéletrajzíró is meleg szavakkal emlékezik meg, és a bibliaköri tevékenységet úgy idézi fel, mint életének sorsfordító eseményét.”¹⁸ Később a református gyülekezetben vasárnapi bibliaiskolát indított fiataloknak. Ezeket az alkalmakat az arra vállalkozó bibliakörös teológusok tartották.

1914. szeptember 14-én feleségül vette Székely Etelka református tanítónőt. Egy fiuk és három lányuk született, illetve felneveltek egy erdélyi rokon kislányt, aki árván maradt. Egy szem fiuk meghalt.

1918-ban a könyvtár vezetője lett. Mint már korábban szó volt róla, hetedikes gimnazista kora óta hűségesen munkálkodott a könyvtárban, nem véletlenül választották őt annak vezetőjének Boros István halála után. Ebben az évben lett főiskolai igazgató is három évre. Erre még további két alkalommal került sor 1929-től és 1941-től.

1916-tól a Dunántúli Protestáns Lap munkatársa, 1923-tól szerkesztője egészen a lap megszűnéséig, 1945-ig. A lapban ő maga is írt bibliamagyarázatokat, könyvismertetéseket, egyházi és világi eseményekről tájékoztatást, nekrológokat. „Az egyházkerületi lapok egyik legfontosabb hivatása az, hogy megbízható és lehetőleg gyors hírszolgálatot mutassák meg az érdeklődőknek, mi is történik tulajdonképpen az illető egyházkerület gyülekezeteiben.” Foglalta össze Pongrácz József a lap megjelentetésének a célját.¹⁹

A doktori címet a debreceni Tisza István Tudományegyetemen szerezte meg 1931-ben. Dolgozatának címe: *Pál apostol Efezusban*.

Még ebben az évben ünnepelte a Pápai Főiskola 400 éves fennállását. Ennek megrendezésében mint a főiskola igazgatója vett részt, tette ezt szívvvel-lélekkel. „Az ünnepély után az volt a sejtésem, hogy Isten engem azért teremtett épp ebben az időben, hogy szolgáljam a pápai főiskolát, és azon keresztül Atyánk dicsőségét. A Főiskolai könyvtárban a Papensia gyűjtemény megszervezésével állandó emléket igyekeztünk adni az országos ünnepélynek, mely a protestáns külföldet is megmozgatta.”²⁰ Az eseményről készült emlékkönyv elkészítését is ő vállalta magára.²¹

16 PONGRÁCZ JÓZSEF (2013): *Emlékeim*, 557. A könyvek Pápai Theológiai Kézikönyvek sorozatban jelentek meg.

17 VLADÁR GÁBOR (2013): *Az örök tanítvány*, 507.

18 KRÁNITZ ZSOLT (2013): *Akik előttünk jártak*, In: KRÁNITZ ZSOLT (2013): „A késő idők emlékezetében éljenek...”, A Dunántúli Református Egyházkerület lelkeszi önéletrajzai (1943), Pápai Református Gyűjtemények, Pápa, 2013.

19 PONGRÁCZ JÓZSEF (1935): *Lapunk hírszolgálatára érdekében*. In: Dunántúli Protestáns Lap, XLIV. évf. 2. szám, 1935, 5.

20 PONGRÁCZ JÓZSEF (2013): *Emlékeim*, 558.

21 PONGRÁCZ JÓZSEF (1933, SZERK.): A Pápai Református Főiskola Négyszázados ünnepének emlékkönyve, Főiskolai könyvnyomda, Pápa, 1933. Az emlékkönyvet szétküldték a Dunántúli Református Egyházkerület összes gyülekezetébe a következő üzenettel: „Nagytiszteletű Lelkész Úr! A főtiszteletű és nagyméltóságú Egyházkerületi

1947-től 1951-ig vezetője a Károli Biblia Újszövetségének revíziójára felállított református-evangélikus munkacsoportnak, ezen többek között Erdős Károllyal, Karner Károllyal és Áprily Lajossal dolgozott együtt.²² Erre ő maga úgy emlékezik vissza, mint élete egyik legfontosabb feladatára. Ezzel a munkájával is végezhetette azt, ami az élete küldetése volt: szolgálni az egyházat és egyre közelebb kerülni Jézushoz, egyre jobban megismerni őt. Hite buzgó cselekvésekben nyilvánult meg.

1947-ben saját kérésére nyugdíjazták. Tildy Zoltán köztársasági elnöktől (aki korábban bibliaköröse volt a Teológián) irodalmi, tudományos és egész lelkésznemzedék körül végzett nevelői munkássága elismerésül „címzetes nyilvános rendkívüli egyetemi tanár” címet kapott.

A Pápai Református Teológiai Akadémiát 1951-ben egybevonják a Budapestivel, a Sárospatakiival és a Debrecenivel. Pongrácz József egészen eddig, mint óraadó tanár továbbra is tanított az intézményben.

Az Akadémia bezárása után a könyvtár egyházkerületi könyvtárként működött tovább Pongrácz József vezetésével.

1963. november 6-án halt meg. Békefi Benő dunántúli püspök temette el a pápai alsóvárosi temetőben.

Pongrácz József egy olyan korszakban munkálkodott a kollégiumban, amit a Pápai Református Teológiai Akadémia nagy korszakai közé sorolhatunk, bár az első világháború előtti biztos anyagi alap a két világháború között már nincs meg (előtte felépült a gimnázium épülete 1895-ben, a Nátus 1912-ben, elindult a Dunántúli Protestáns Lap, könyvsorozatok, Kálvin-kiadványok jelentek meg). De az akadémia tanszékein országos híré professzorok tevékenykedtek, tudományos dolgozatok, kézikönyvek születtek.²³ Ennek a lüktető és buzgó áramlatnak szerves része volt maga Pongrácz József is.

„Pongrácz Józsefnél alázatosabb embert aligha ismertünk. A reá való emlékezés az alázat iskolája.”²⁴

* * *

A Szerző III. évfolyamos teológushallgató.

Elnökség utasítására van szerencsém tisztelettel megküldeni a pápai főiskola négyszázéves jubileumának most megjelent emlékkönyvét azzal a kéréssel, hogy azt az egyház könyvtárában elhelyezni s annak megőrzéséről gondoskodni sziveskedjék. Tekintettel arra a szoros kapcsolatra, mely főiskolánk és egyházkerületünk gyülekezetei között ősi idők óta fennáll, a főtiszteletű és nagyméltóságú Egyházkerületi Elnökség úgy intézkedett, hogy ezt a jubileumi emlékkönyvet egyházaink teljesen ingyen és bérmentve kapják meg. Áldott pünkösdi ünnepeket kívánva, kiváló tisztelettel vagyok, Pápa, 1934 május 15-én, Nagytiszteletűséged kész szolgálója: Dr. Pongrácz József.”

22 *Az Újszövetség könyvei.* Károli Gáspár fordítása és Czeglédy Sándor revíziója nyomán a görög eredetiből fordította a Magyar Bibliatanács Újszövetségi Szakbizottsága. Próbakiadás. Budapest, 1954. A magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventje.

23 VLADÁR GÁBOR (2006): *A teológia oktatás a Pápai Református Kollégiumban*, 40.

24 TÖRÖK ISTVÁN (2006): *A teológus Pongrácz József*, 67.

Étkezés a Kollégiumban

Írta: Sárközi Gergely Antalné

A diákélethez tartozó fontos kérdés a tanulók élelmezése megoldásának mikéntje. Hiszen az év nagy részét Pápán töltötték a diákok, hazautazásra csak ritkán volt lehetőségük, bizonyos időszakokban szabályozások is tiltották a gyakori hazalátogatást.¹ A diákok étkeztetését meg kellett szervezni, illetve gondoskodni kellett arról, hogy annak anyagi háttere milyen módon kerül előteremtésre. A közétkeztetés valamilyen formában már az egészen kezdeti időktől jelen volt a pápai iskolai életében.

Élelmezés a XVI–XII. században: a kókvia rendszere

A XVI. és XVII. században a diákok élelmezését a város lakói segítették. Ez volt a kókvia, ami egyfajta vándorétkeztetési rendszert, sorkosztot jelentett.² Ez olyan módon került megszervezésre, hogy kiosztásra került a tehetősebb családok közt, hogy hol melyik napon főznek a közösen étkező diákokra. Ennek a kötelezettségnek a terhe évente egy vagy két alkalommal nehezült egy-egy házra. Annak a bejelentésére pedig, hogy melyik ház mikor kerül sorra, ünnepélyes keretek alakultak ki. A bejelentés feladata egy külön tisztséget tett szükségessé: az explorátornak kinevezett diákok voltak a bejelentők.³ Ők elmentek a sorban következő úri családokhoz és énekeltek – legalább 12 ének hangzott el ilyen alkalmakkor, de ha új diák volt a bejelentő, akkor 24 éneket is elénekeltek.⁴ Eleinte otthon fogadták a diákokat ezek a családok, később pedig az elkészített ebédért a kókvusok⁵, az ételhordó diákok mentek el és vitték el a kollégiumba.^{6 7} Nekik kellett arra is ügyelni, hogy az edényekből, melyekben az ételt kapták, nehogy eltörjön valamelyik. Ha ez mégis megtörtént, akkor újat kellett helyette beszerezniük, vagy ha ez nem volt lehetséges, akkor az edény gazdáját felkeresve bocsánatát kérni az eltörött darabért.⁸ Az is az ő feladatuk volt, hogy figyeljenek rá, hogy a kapott ételből ne menjen kárba semmi. A fazekakban nem szabadott túl sokat hagyni a mendikánsok, vagyis szolgálidiákok számára sem, nehogy – ahogy a rendszabály fogalmaz – „jóllakván, a maradékot barmok módjára eltapossák”. Azonban előfordult olyan is, ha nem volt

1 Egy időszakban az érvényben levő szabályozás szerint a távol lakók évente hat hétig, a közelebb lakók évente négy hétig lehetek távol az iskolától. Ennek pedig olyan időben kellett történnie, amikor szünetelt a rendes tanítás: aratáskor, szüretkor és ünnepek alkalmával. LAMPÉRTH GÉZA (1931): A Pápai Református Főiskola története 1531–1931. Főiskolai Könyvnyomda, Pápa, 136.

2 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története. Tankönyvkiadó, Budapest, 19.

3 Az explorátoroknak további feladata volt az is, hogy figyeljék, a városban hol van lakodalom, keresztelő, disznótor, hol ünnepelnek névnapot, ahonnan élelemajándékot kaphatnak. TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 19.

4 KECSKÉS J. (1972): A széniortól a sáfárig. Hajdani diákélet a „Dunántúl Athén”-jében. In: Veszprémi Napló 28. évf. 111. szám (1972), 7.

5 A kókvus 2 hónapig viselte a tisztét, ha új diák volt, ha pedig már végzett ilyen szolgálatot, akkor egy hónapra bízták meg ezekkel a feladatokkal. KIS ERNŐ (1896): A Dunántúli Ev. Ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának története 1531–1895. Főiskolai Könyvnyomda, Pápa, 42.

6 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 19.

7 KIS ERNŐ (1901): Pápai deákok élete a XVII. században. In: Pápai Lapok 28. évf. 3. szám(3/1901), 2–3.

8 KIS ERNŐ (1896): A Dunántúli Ev. Ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának története 1531–1895, 43.

annyira módos az étellel szolgáló család, hogy szűken jutott csak étekből. Ilyenkor az explorátor és kókvus diákokat a társaik megfeddték és buzdították arra, hogy legközelebb szorgalmasabban járjanak el feladataik elvégzésében.⁹

Bent étkeztetés: a konviktus

A tanulók számának növekedésével a házankénti főzés helyét átvette az iskolaépületben berendezett konviktus, ahol a befizetett „tápdíjból” közös főzetéssel oldották meg a diákok ételmezését.¹⁰

Mándi Márton István idején felépült új épület tette lehetővé a diákok közös benti étkeztetését, az épületben egy nagy ebédlő vagy refektórium kapott helyet erre a célra.¹¹ 1794 novemberében kezdte meg működését a konviktus, a köztartás: ebédet és vacsorát kaptak ott a diákok. Ennek felállítását és kezdetben működését is Mándi felügyelte. A bent étkeztetéshez szükséges felszereléseket be kellett szerezni: cintányérokat és evőeszközöket vásároltak. Abroszokat a diákok gabonájából szerzett jövedelemből vettek. A konyhára gazdasszonyt és szolgálót állítottak, akik a dispenzátorok felügyelete alá tartoztak – az ő kötelességeikről Mándi Márton István szabályzatot készített. A konviktuson a szolgálók segédkeztek, akik szolgálataikért kedvezményes vagy ingyenes ételmezésben részesültek. Ebben az időben a pékkel Mándi maga tárgyalt, a mészárossal a dispenzátor, aki a vásárlásokról „hús-könyvet” vezetett. A gazdasszonynak pedig a télire szükséges káposztát, répát, tormát és hasonlókat kellett beszereznie. A kiadásokat kezdetben Mándi felügyelte, majd később a senior kezébe került ez a feladat, akinek tevékenységét a rektor felügyelte. A diákoknak az étkezésért ekkoriban negyedévente előre 6 forint 15 krajcárt kellett fizetniük, a szolgálók 1 forint 25 krajcárért étkeztek, és voltak alumnusok vagy beneficiátusok, akik ingyenes ételmezést kaptak.¹²

Az iskolaépület hamarosan felújításra és átalakításra került annak érdekében, hogy a fűtetlenek épített lakószobák fűthetők legyenek. Az így átalakított épületről egy 1804-es feljegyzésből tudjuk, hogy két konyha és egy éléstár, illetve pince is a részét képezte.¹³

Az 1850-es években az új kollégiumi épület telkén szervezték meg az étkeztetést. Az 1865/66. évi értesítőben így írtak róla: „van magának a Főiskolának oszlopokon álló, téres, teljesen felszerelt konyhája, cseléd-szobája, elő- és belső kamrája, fatartója, pincéje mind egymásból nyitva. Van étterme a szükséges asztalok, padok, lámpákkal ellátva”.¹⁴ Egy akkori diák, Eötvös Károly arról emlékezett meg, hogy „három-négyszáz diák kapott havi három forintért jó ételmezést” ott. Azonban a főiskola kinőtte az épületet, így az ebédlőt az 1866. novemberi közgyűlés határozata szerint az Ókollégium „negyedik” szobájába, a „kvartába” helyezték át, a konyha pedig az épületrész korábbi bérlőjének konyhája helyére került.¹⁵

A közétkeztetésben ebéd és vacsora készült. Kétféle étekkel szolgáltak: a „nagyobbaknak” kiadósabban, a „kisebkeknek” egyszerűbben. Előbbit drágább, utóbbit olcsóbb áron adták. Az értesítő szerint a konviktuson a diákoknak olyan ételeket szolgáltak, amilyenekhez legtöbbjük

9 KIS ERNŐ (1901): Pápai deákok élete a XVII. században, 2–3.

10 KIS ERNŐ (1901): Pápai deákok élete a XVII. században, 2-3.

11 TÓTH ENDRE (1931): Mándi Márton István élete. Főiskolai Könyvnyomda, Pápa, 87.

12 TÓTH ENDRE (1931): Mándi Márton István élete, 87–88.

13 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 119.

14 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 303.

15 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 303.

otthon nem juthatott volna hozzá, havonta 15 font részben marha- részben sertéshúst kaptak. Négyfős asztalonként pedig minden étkezéshez egy-egy háromfontos fehér búzakenyér is járt.¹⁶ Ez volt a „szatyi”, amely kifejezés Jókainál ugyan Debrecenhez társítva tűnik fel, de valószínűleg ő is a pápai diáknyelvből vette azt (mivel a debreceni diákok a kenyeret „brúgó”-nak hívták).¹⁷

A közétkeztetés árát mindvégig igyekeztek alacsonyan tartani. Az 1850-es években Eötvös Károly beszámolójából tudjuk, hogy a drágább étel 3 forint körül mozgott, az 1865/66-os tanévben a „nagyobbak” étele havi 4 és fél forint, a „kisebbeké” 2 és fél forint volt. 1866-ban volt szükséges az áremelés a megemelkedett élelmiszerárak következtében, de ekkor is mérsékelt volt a köztartás drágulása: 5 és fél, illetve 3 forint volt ekkor egy hónapra az ebéd és a vacsora együtt.¹⁸

A század végén, 1892-ben merült fel probléma a kisebbeknek járó étel kapcsán. Miszerint „a 3 és fél forint havi díjért adható étel fejlődő növendékeknek nem elég”. A megbetegedési mutatókkal is alátámasztották ezt. A problémát úgy kívánták orvosolni, hogy egységesen, havi 6 forintért járó ételt kapjon minden diák, a szegényebbek pedig kevesebbet fizetnének és az alumnium pótolná ezt ki a teljes árra.¹⁹

1893-ban új főiskolai köztartási szabályzatot fogalmaztak meg és terjesztettek az egyházkerületi közgyűlés elé. Ez a szabályzat kimondja, hogy „a köztartás házi kezelésben áll és felügyeletét a főiskolai igazgatótanács, a gazdasági tanács, a köztartási felügyelőtanár, a főiskolai szenior és két dispenzátor útján látja el”, illetve meghatározza a felsoroltak hatás- és munkakörét. Megfogalmazta azt is, hogy a köztartás célja, hogy az intézmény tanulóinak olcsó és jó minőségű, a fejlődő szervezet igényeinek megfelelő étkezést biztosítson.²⁰

A köztartási felügyelőt a főiskolai tanárok közül választották. A szenior – aki a végzős teológusok közül választottak, általában egy évre – kötelességei közé tartozott, hogy lebonyolítsa a szerződéses szállításokat, a megrendeléseket, és segítse a felügyelőtanár munkáját. Ezen felül meghatározta az ebédlőben az ülésrendet és ő gondoskodott arról is, hogy az étkezést imádság nyissa és zárja. Szolgálatiért ingyen étkezhetett, továbbá lakást kapott és ő választhatott először legációsi helyet. A dispenzátorokat a tanári kar évente választotta. Egyikük a teológusok, a másik pedig a hetedik vagy nyolcadik osztályos gimnazisták közül került ki. Az ő feladatuk volt, hogy átvegyék a húst a mészárosától, illetve a pékárut a péktől. Továbbá a konyhai dolgozók és a terítők munkáját ellenőrizték. A terítők általában jó tanuló szegény diákok voltak, akik szolgálataikért ingyenes étkezésben részesülhettek. Az 1895/96-os tanévben 14 terítőt alkalmaztak. Ők tették fel a tányérokat, evőeszközöket és gondoskodtak ivóvízről, és ők hordták ki az ételt az asztalokhoz.^{21 22}

Az 1893-as szabályzat kimondta továbbá, hogy a „a köztartásra beiratkozhatik főiskolánk minden növendéke, valláskülönbség nélkül”. A beiratkozás díja évi 60 forint volt, és egész tanévre kötelezte a diákokat.²³

16 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 304.

17 RÁCZ ENDRE (1987): Diáknyelv Pápán a 30-as években. In: Magyar Nyelv 83. évf. (1987), 152–153.

18 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 303.

19 SZ.N. (1892): Különfélék. In: Protestáns Egyházi és Iskolai Lap 35. évf. (1892), 367–368.

20 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 372.

21 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 372.

22 RÁCZ ENDRE (1987): Diáknyelv Pápán a 30-as években, 154.

23 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 372.

Míg korábban csak ebéd és vacsora volt a konviktuson, az 1895/96-os tanévtől havi 1 forintért már reggelit is kaphattak a diákok.²⁴ Reggelineél hetes csoportokban ültek le a tanulók – más étkezésnél négyesével ültek –, kaptak egy kancsó forralt tejet, amelyből mind megtölthették a 3 dl-es csészéjüket, és egy kisebb cipót – ez volt a „markó” – kaptak mellé.^{25 26}

A növekvő diáklétszám miatt hamarosan két ebédlőben folyt egyszerre az étkezés: az 1899-es iskolai értesítő szerint az emeleti étteremben 360-an, a földszinten pedig 120-an étkeztek. Minden diák egyszerre evett, ha két tál étel volt, fél óra alatt, ha három tál, akkor pedig háromnegyed óra alatt lezajlott az étkezés.²⁷ A főzés két tűzhelyen és két kazános katlanon történt, nagy rézedényekben, és két szakácsnő és hat tagú konyhaszemélyzet végezte azt.²⁸

Az étkezés kezdetét a „csöngető” jelezte, aki az ebédlő előtti kisharangot húzta meg, ezt hallva pedig a diákok holmijukat a „könyvcsőszre” bízták, majd felmentek az étkezőbe. Az ételt a konyháról csigás étellifftel küldték fel – azokat a diákokat, akik ezt kezelték, „csigásoknak” nevezték. A liftet fent a „kenyérvágó csigás” várta, őt „dárdásnak” is hívták.²⁹

Pap József 1910-ben érettségizett diák naplójából tudjuk, hogy az volt a szokás, hogy az étkezésekhez kapott kenyeret négyfelé vágva osztották el egymás között, hogy figyeljenek az egyenlőségre, a vágó kapta mindig a megmaradt negyedik darabot. A tésztafélékből kérhettek repetát. Ebből a naplóból tudjuk meg azt is, hogy a túrós tésztát kétféleképp készítették: tisztán túróval és tejfeles túróval – az pedig, hogy ki melyiket szerette, meghatározta, hogy év elején melyik asztaltársasághoz ül le.³⁰

Arról, hogy milyen étkek kerültek a diákok elé, az iskolai értesítők számolnak be: *„Az ebéd hetenként háromszor három s négyszer két tál ételből, a vacsora mindig két tál ételből áll. Ebédre kapnak a növendékek 6-szor húslevest, egyszer — pénteken — tejfölös bablevest, négyszer főzeléket — vasárnap, kedd, csütörtök, szombat — és pedig vasárnap és csütörtökön káposztafőzeléket disznósülttel, kedden bab-, — szombaton váltogatva lencse-, borsó-, krumpli-, spenót-főzeléket marhahússal, háromszor tésztát, hétfőn és pénteken túrós-tésztát, szerdán váltogatva káposztás- és mákos-tésztát, háromszor mártást, paradicsom-, zsemlye-, torna-, egres-, sóska-mártást marhahússal. Este rántott bab-, krumpli-, lencse- vagy tésztalevest, háromszor disznósültet burgonyával, egyszer kalbászt pörkölt-káposztával, egyszer kalbászkát a szombathelyi gyárból tormával, vagy krumpli-salátával s kétszer marhasültet burgonyával, májustól kezdve főtt tojást salátával.”*³¹

Akármilyen jó minőségű és mennyiségű ételt is szolgáltak fel a konviktuson, minden diák kedvében járni minden étellel nem lehetséges. A felszolgált étkek közül nem mindegyik vált közkedveltté, így némely étel gúnynevet kapott. Így lett a délben megfőzött száraz hús este fokhagymás lében megsütve a „csizmatalp”, ha pedig aludtjében sütötték meg, akkor a „kétszer rotyantott” elnevezéssel illették a diákok. A nyúl oldalbordájából készült a „nyúllajbli”.³² Emellett már az 1840-

24 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 372.

25 KECSKÉS J. (1972): A széniortól a sáfárig, 7.

26 ANTAL GÉZA (1900): Főiskolai köztartás. In: A Dunántúli Ev. Ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának Értesítője az 1899–1900. iskolai évről, Főiskolai Könyvnyomda, Pápa, 120–123., 121.

27 ANTAL GÉZA (1900): Főiskolai köztartás, 120.

28 ANTAL GÉZA (1900): Főiskolai köztartás, 120–121.

29 RÁCZ ENDRE (1987): Diáknyelv Pápán a 30-as években, 153–154.

30 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 372.

31 ANTAL GÉZA (1900): Főiskolai köztartás, 122.

32 KECSKÉS J. (1972): A széniortól a sáfárig, 7.

es évekből említik a „tűzkő” (mint krumplileves), „koporsószeg” (mint répa), „paripa” (kása) vagy „kefe” (köményes leves száraz kenyérral) diáknyelvi ételneveket Pápáról. Ha pedig rosszul sült meg a kenyér, akkor azt „pikhercsnek” nevezték.³³ Az elégedetlenség mutatkozott meg abba is, hogy amikor az 1848. márciusi események kapcsán a pápai diákok mozgolódni kezdtek, megfogalmazták tiltakozásukat a konviktusi élelmezés „gyarlósága ellen”, és többen kimaradtak a konviktusról, ahol pedig a beiratkozottak kötelesek voltak megjelenni.³⁴

Adománygyűjtés: a szupplikáció

A közétkeztetésben az alacsony árak fenntartását és a szegény diákok támogatását a befolyt adományok tették lehetővé. A pénzbeli segítség mellett a gyülekezetektől érkező természetbeni adományok is jelentősek voltak.

A városbeliek támogatása egy idő után átalakult, és a kókvia rendszerét a kollégiumnak adott termény- és élelmiszeradomány váltotta föl.³⁵

Már egészen korai időktől tudunk kollektákról, gyűjtésekről is. Tóth Ferenc kéziratában arról ír, hogy a nagyobb (tógátus) diákok kisebbekkel együtt „*tartattak és tápláltattak (...) az ecclesia konyhájából, a superintendentiában levő ecclesiák bor és búzabéli alamizsnájából*”. Ezeket az adományokat pedig az arra kiküldött diákok vették át és beszolgáltatták azokat a tisztségviselőknek, a szeniornak és a kontraskribának – ők voltak az iskolai gazdaság adminisztrátorai és számadói.³⁶

Ilyen jellegű segélyszedésre szolgált a szupplikáció. A szupplikánsok elmentek az egyházkerület gyülekezeteibe, vagy akár más egyházkerületek gyülekezeteit is felkeresték, ahol kaphattak mind pénzbeli, mind természetbeni adományokat. Tudjuk, hogy 1634-ben Nagykőrösön jártak pápai szupplikánsok. Arról is van adat, hogy a XVIII. század elején a neutralista diákok „koldulni” mentek ki. Kezdetben saját maguk részére, majd az 1725-ös presbiteri határozat nyomán a gyűjtöttek egyharmadát az iskola fenntartására be kellett fizetniük.³⁷ A XVIII. század végén, elsősorban Mándi Márton István munkája nyomán felvirágzott a szupplikáció. Eleinte ez csak pénzgyűjtést jelentett, majd később terjedt ki élelmiszeradományokra is. A diákokat különböző körzetekbe, úgynevezett spártákba küldték ki gyűjtésre. Szupplikációba eleinte a nyári hat hét alatt, majd később évente kétszer, nyáron és ősszel mentek el.³⁸ Szupplikáns csak tógátus, vagyis idősebb diák lehetett. Ilyenkor számára könyvecskét, libellust állítottak ki, melyben feltüntették a szupplikáns nevét, az adakozásra való felhívást és ebbe kellett bejegyezni az adományokat is. A diák emellett egy pátent is vitt magával, melyet a rektor aláírt és lepecsételt.³⁹ Az őszi szupplikációban elsősorban bort kaptak a diákok, ezért szüreti szupplikációnak vagy borszupplikációnak is szokták ezt nevezni. Már 1791 óta megvolt ennek a gyakorlata.⁴⁰ Ezek alkalmával a dunántúli bortermő vidékekre kiküldött szupplikáns, miután jelentkezett a helyi

33 KECSKÉS J. (1972): A szeniortól a sáfárig, 7.

34 TRÓCSÁNYI DEZSŐ (1948): A pápai református kollégium az 1848—49-i tanévben. In: Embernevelés 4. évf. (1948), 210.

35 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 19.

36 LAMPÉRTH GÉZA (1931): A Pápai Református Főiskola története 1531-1931, 152.

37 TÓTH ENDRE (1931): Mándi Márton István élete, 81.

38 TÓTH ENDRE (1931): Mándi Márton István élete, 81–82.

39 LAMPÉRTH GÉZA (1931): A Pápai Református Főiskola története 1531-1931, 169–170.

40 TÓTH ENDRE (1931): Mándi Márton István élete, 83.

lelkipásztornál, kiment a szőlőhegybe és sorra járta a pincéket. Ott jellemzően szívesen fogadták a diákokat, megvendégelték a szőlősgazdákat, és beírták a libellusba a kollégiumnak szánt adományt. A szupplikáns feladata volt, hogy a felajánlott mustot összegyűjtse, gondoskodjon hordókról, azok megfelelő kitisztításáról, előkészítéséről is, mert „ha kivilágosodik, hogy a must a szupplikáns elővigyázatlansága miatt romlott meg, a bor visszatérítésén kívül meg is büntetődik”. A szupplikáció végeztével pedig a kiküldött diáknak szekereken a kollégium pincéjébe kellett szállíttatnia – maga is a mustoszekéren utazva, hogy ügyeljen rá, hogy az adományok hiánytalanul érkezzenek meg.⁴¹ A begyűlt bort a kollégium pincéjében tárolták, annak kezelésére inspektort, felügyelő-professzort állítottak be – de mellette volt az iskolának pintére és borkezeléshez értő embere is. A bor eladásából az iskola jelentős jövedelemre tett szert, ami hozzájárult az intézmény fenntartásának biztosításához.⁴²

Később gabonagyűjtés is folyt, de ekkor ez még nem szupplikáció, hanem publikáció révén: 1793-tól a gyülekezetek a kollégiumba beszállították a gabonát vagy beküldték annak árát. 1796-tól kezdve a gabonainspektor kezelte ezeket az adományokat – eleinte Mándi Márton István töltötte be ezt a tisztséget. A beérkezett gabonát a kollégium padlásán tárolták. A diákok étkeztetéséhez szükséges felüli mennyiséget eladták, és a befolyt összeg az iskola kasszájába került.⁴³

Tudunk olyanról is, amikor késő ősszel is mentek ki szupplikánsok, a közétkeztetés téli-tavaszi működéséhez szükséges termények gyűjtésére. Ekkor burgonyát, káposztát, lencsét, borsót, babot és hagymát kaptak az adakozóktól.⁴⁴ 1862-ben 23 úgynevezett „főzeléksegély-szedőt” küldtek ki ezen adományok begyűjtésére.⁴⁵

* * *

A Szerző IV. évfolyamos teológushallgató.

-
- 41 LAMPÉRTH GÉZA (1931): A Pápai Református Főiskola története 1531-1931, 169–173.
42 TÓTH ENDRE (1931): Mándi Márton István élete, 90.
43 TÓTH ENDRE (1931): Mándi Márton István élete, 84.
44 LAMPÉRTH GÉZA (1931): A Pápai Református Főiskola története 1531-1931, 152.
45 TRÓCSÁNYI ZSOLT (1981, SZERK.): A Pápai Kollégium története, 304.

DR. ALBERT ANDRÁS BEMUTATKOZÁSA

Teológiánkon óraadó tanárként tanít Dr. Albert András pír-töltéstavai református lelkipásztor; egyháztörténész, akinek nem is olyan rég jelent meg teológiánk gondozásában „Gróf Bethlen Miklós kancellár, és az erdélyi vallásszabadság”-című kötete. Az alábbiakban szakmai önéletrajzát olvashatjuk.

Isten áldása kísérje Dr. Albert András tanár úr pápai oktatói szolgálatát! (a Szerk.)

Szakmai önéletrajz

Nevem Albert András. Marosvásárhelyen születtem 1972 október 05-én, Albert József és Bán Julianna harmadik gyerekeként. Az Elemi és az Általános Iskolát (1-4. és 5-8. oszt.) valamint a Gimnázium –és szakközépiskola 1-2. osztályait Erdőszentgyörgyön (Románia), a 3-4. osztályokat pedig Székelyudvarhelyen folytattam. 1991-ben sikeres érettségi vizsgát tettem és a megszerzett érettségi bizonyítvánnyal (oklevél) 1992-ben felvételt nyertem a Kolozsvári Egyetemi Fokú Egységes Protestáns Teológiai Intézetbe. 1992-1997 közötti időszakban teológiai és lelkészi képzésben részesültem.

1. Lelkészi munkásságom

Három évig végeztem hűséggel és Istenbe vetett hittel lelkészi szolgálatomat a Búzásbocsárdi Református Egyházközségben és az Alsókarácsonyfalvai Református Leányegyházközségben (Erdély).

A háromévi dél-erdélyi szórványban történt szolgálatom alatt lelkiismeretesen lelkigondoztam és pásztoroltam a szórvány magyar reformátusokat, akik nagy szeretettel vettek körül. Isten gazdag áldásának tekintem a lehetőséget, hogy generális felújítást végezhattünk mind a Búzásbocsárdi (Erdély) mind az Alsókarácsonyfalvai Református Egyházközségekben (Erdély) mindannyiunk nagy öröme. A gyerekeket és fiatalokat megtanítottam a magyar nyelv írására és olvasására. Bibliaköröket, kirándulásokat és kulturális programokat szerveztem nekik sikeresen.

Az 1997-től 2000-ig tartó lelkészi szolgálatomból meghívást kaptam Magyarországra a Tápszentmihályi Református Egyházközségbe. Lelkészi állásomat 2000. november 1-én foglaltam el, ahol tovább folytattam az Erdélyben elkezdett lelkészi szolgálatomat. Az eltelt 10 év lelkészi szolgálatom alatt Isten gazdag áldását tapasztalhattam meg az igehirdetésben, lelkigondozásban, a hitoktatásban, a konfirmáció felkészítésben, az ifjúsági és felnőtt bibliaóra tartásban, a családlátogatásban, a gyászolók vigasztalásában, az egyházi konferenciák szervezésében és kulturális alkalmak megtartásában.

A 2000 óta tartó lelkészi szolgálatom alatt megnövekedett az Istentiszteletre járók és a gyülekezeti alkalmak száma. Különösen nagy hangsúlyt fektetek a gyülekezet építésre,

konferenciák megszervezésére, kirándulásokra és a kulturális ünnepek megtartására. A gyülekezeti és vallásos nevelés mellett kiemelten fontos számomra, hogy magyarságtudatra és hazaszeretetre is neveljem gyerekeinket, fiataljainkat.

Isten ajándékának tekintem feleségemet Szatmári Tünde Violát, akit Isten feleségemül rendelt 1998. augusztus 2-án így tévén csodálatossá családi életemet és lelkeszi működésemet. Kántori és hitoktatói képesítéssel rendelkezvén nagymértékben segíti gyülekezeti munkámat. Isten kegyelméből életünket beragyogják 2002-ben született Emese nevű lányunk és 2005-ben született Csaba nevű fiunk. Őket szeretetre, hitre és magyarság tudatra neveljük.

Lelkeszi szolgálatom a Tápszentmiklósi Református Egyházközségben:

1. 2000. augusztus 27-én Istentisztelet Tápszentmiklóson és Császáron. A Tápszentmiklósi Református Egyházközség és a Császári Református Egyházközség megválasztott lelkipásztorának. A Magyarországi Református Egyház törvényei értelmében nem választhattak meg külföldi állampolgárságú magyar református lelkipásztort. A lelkeszi választás másik feltétele a lelkeszi diploma honosítása valamelyik akkreditált Teológiai Intézetben.

Átmenetileg a választást kinevezéssel helyettesítették határozatlan ideig. Református lelkeszi státuszom: helyettes lelkesz a Tápszentmiklósi Református Egyházközségben Tóth András tápi református lelkesz felügyelete alatt. A letelepedési engedélyt 2001-ben szereztük meg, a honosítási engedélyt pedig 2003-ban. Ünneplés keretében történt az állampolgársági eskütétel a Tápszentmiklósi Önkormányzat Hivatal dísztermében.

Helyettes lelkeszi szolgálatom 5 évig tartott. Isten kegyelméből 2005-ben a Debreceni Hittudományi Egyetemen sikeresen honosítottam a Lelkeszi Diplomámat, amely feljogosított a Tápszentmiklósi Református Egyházközség önálló lelkeszi státusz elnyerésére.

Lelkeszi beiktatásom a református templom felszentelésével együtt történt, amelyen ígét hirdetett Dr. Márkus Mihály dunántúli püspök. Lelkesz beiktatásom alkalmával a 84. zsoltár 1-5. versei alapján hirdetem Isten ígétjét. Az igehirdetés után a Pápai Református Egyházmegye valamennyi lelkesze kért áldást életemre és lelkeszi szolgálatomra. Az egyházközség kulcsát és pecsétjét Lentulai Attila esperes úr adta át a gyülekezeti pásztoráció és szolgálat jelképeként.

A Dudaron 2012-ben tartott lelkeszértekezleten tartottam tudományos előadást ***Gróf Bethlen Miklós és a dunántúli protestantizmus címmel***. Egy évvel később augusztus 20-án Dudaron tartottam előadást ***A magyarság kérdése Szent István királyunk államalapítói tevékenysége tükrében*** címmel tartottam előadást az ünneplő közönségnek.

A Pápai Református Egyházmegye 400 éves évfordulóján, Tapolcafőn tartottam tudományos előadást ***A dunántúli protestáns lelkeszek és tanítók politikai támogatása Bethlen Miklós röpiratainak tükrében*** címmel. A Pápai Református Egyházmegye 2013. október 31-én Adorjánházán ünnepelte a Reformációt, ahol előadást tartottam. Az előadásom címe ***A reformáció hatása a dunántúli református templom építészetre***. Egy évvel később felkértek a Gönyüi Református Templom felújítása alkalmával tartott ünnepségen egy tudományos előadás megtartására. A tudományos előadásom címe ***A reformáció hatása a magyar művelődésre***. A Tápszentmiklósi Református Egyházközségben- 2016. október 26-án tartott Reformációi Emlékünnepély megszervezésében oroszánrészt vállaltam. Az ünnepségen megjelent a Dr. Huszár

Pál dunántúli főgondnok, a Pápai Református Egyházmegye vezetősége, valamennyi lelkésze, presbitere és Wesztergám Miklós tárogató. A Budapesti Hazatérés Templomában igehirdetőként szolgáltam. Az igehirdetői szolgálatot könyvbemutató és előadás követett, 2016. május 26-án.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzat és Lébény Város Önkormányzata meghívására 2017. március 15-én tartott Ünnepi megemlékezésen igei áldást mondtam a „*A szabadság angyala*” c. '48-as emlékmű avatásán.

Lelkészi szolgálatom a Pér-Töltéstavai Református Egyházközségben

Lelkészi szolgálatomat Isten és az egyház iránti hűséggel és legjobb tudásommal végzem 2016. május 1-től a Péri Református Egyházközségben és a Töltéstavai Református Leányegyházközségben. Az azóta eltelt időszakban lelki, szellemi és anyagi fellendülés vette kezdetét a két gyülekezetben eleget téve annak a keresztyéni gondolatnak, hogy megharcolva a hitnek szép harcát egykoron elvehetem az örök élet koronáját. Számos egyházi és kulturális rendezvényt szerveztem a résztvevők nagy örömeire. A hittan oktatás, a konfirmációi felkészítés és a gyülekezeti pásztoráció fontos részét képezik lelkészi szolgálatomnak. Istené egyedül a dicsőség minden eredményért.

2. Tudományos történelmi munkásságom

Teológus hallgatóként Kolozsvárott kapcsolódtam be az egyháztörténelmi kutatásokba, a Dr. Buzogány Dezső egyháztörténész és Dr. Sipos Gábor történész-levéltáros irányította Bod Péter „*Consistorialia seu ac determinationes.*” kézirat feldolgozásába. Két évig voltam munkatársa ennek az egyháztörténelmi kutatócsoportnak, amely idő alatt az egyháztörténelmi alapismereteinek megszerzésén túl részt vettem a forrásfeldolgozásban, azok egyháztörténelmi –művelődéstörténelmi elemzésében egyaránt. Diplomadolgozatomban az első lelkészképesítő vizsgára a 18. századi zsinati végzéseket dolgoztam fel, értelmezve azokat. Második lelkészképesítő vizsgámnak diplomadolgozatában gr. Lázár János 18. századi erdélyi munkásságával foglalkoztam. Magyarországra áttelepülve egyháztörténelmi kutatásaimat tovább folytattam. Foglalkoztam a bogumil mozgalommal, a 17. és 18. századi erdélyi protestantizmussal, külön figyelmet fordítva a 17. században Tofeus Mihály református püspök szerepére, továbbá gr. Bethlen Miklós és gyalakuti gr. Lázár János személyére, tevékenységére.

A 2003/2004. tanévben felvételt nyertem a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar Történelem Szakára. Történelem-bölcsész szakosként 2008. január 23-án védtem meg diplomadolgozatomat, amelyet „*Gróf Bethlen Miklós és a 17. századi erdélyi protestantizmus*” címmel írtam. Sikeres védés után szereztem történelem szakos bölcsész oklevelet.

Tanulmányaim jelentek meg a *Studia Caroliensia (Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest)*, a *Theologiai Szemle (Budapest)*, az *Egyháztörténelmi Szemle (Sárospatak)* és a *Magyar Egyháztörténelmi Vázlatok (Szeged)* c. periodikákban, továbbá a *Népi vallásosság a Kárpát-medencében 7/I-II.* (Veszprém-Sepsiszentgyörgy, 2007) című tanulmánykötetben, a megnevezett témákban.

Konferenciái előadóként vettem részt a „*Reformátusság a Kárpát-medencében*”, a „*Magyar reformátusság és 1956*” és a „*Népi vallásosság a Kárpát-medencében*” címmel megrendezett konferenciákon. Előbbin a 18. századi zsinatokkal kapcsolatban, a másodikon a „*Az 1956-os forradalom és szabadságharc hatása az Erdélyi Református Egyházra. Megtorlások a Kolozsvári Teológián*”, az utóbbin pedig „*Tofeus Dobos Mihály erdélyi református püspök szerepe a XVII. századi erdélyi protestantizmusban*” címmel tartottam konferenciái előadást. 2010. október 14-15-én a Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kara által szervezett Apáczai Napok Tudományos Konferencián aktív előadóként vettem részt. Előadásom témája „*Gróf Bethlen Miklós protestáns kancellár szerepe a külföldi ösztöndíjak megszerzésében*” című volt. Október 26-án a Győri Rotary Club vezetősége kért fel egy előadás megtartására. A szép számú hallgatóság előtt mutattam be előadásomat az 1956-os forradalom erdélyi hatásáról. A Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán 2010. dec.10-én szervezett konferencián aktív előadóként vettem részt. A konferenciái előadásom címe ***Gróf Bethlen Miklós politikus és a Diploma Leopoldinum hitlevél (1691)*** volt.

A Magyar Egyháztörténeti Enciklopédiai Munkaközösség kiadásában 2009 őszén megjelent „***Gróf Bethlen Miklós és a Diploma Leopoldinum***” című tanulmányom és tanulmánykötetem: „*Az erdélyi református egyház a 17-18. században*”. A kötetet Dr. Várszegi Asztrik Pannonhalmi Főapát és Dr. Zombori István történész, a Szegedi Móra Ferenc Múzeum Igazgatója méltatta a könyvet. A könyvbemutatót kulturális műsor követte. Prédikációim jelentek meg nyomtatásban a” ***A te igéd igazság***” (2009) a „*Lukács evangéliuma*”, (2010) a „*Zsoltárok könyve*”, (2011) valamint a „*Szenvedjétek el egymást szeretetben*” (2012) és a „*Megjelent az Isten üdvözítő kegyelme*” (2013) c. prédikációs kötetekben, a Dunántúli Református Egyházkerület kiadásában.

A Magyar Egyháztörténeti Vázlatok egyháztörténeti szakfolyóirat 2/ 2010-es és 4/2010-es számaiban megjelent tanulmányaim: *Bethlen Miklós szerepe a külföldi ösztöndíjak megszerzésében* valamint az angol nyelvű „*The political protection of Transdanubian Protestantism in the light of Miklós Bethlen's pamphlets.*” Dr. Huszár Pálnak, a Magyarországi Református Egyházi Zsinat világi elnökének, Dunántúli Református Egyházkerület főgondnokának „*Kálvin János hatása a magyar művelődésre*” és „*A Lovasi Református Egyházközség története.*” c. kötet recenzióját, bemutatását készítettem el. A tudományos recenzióim a „*Confessio*” c. tudományos periodika 2/2011-es és az 1/2012-es számában jelentek meg.

A 2011. december 10-én Győrben a Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola *Az állam és jog alapvető értékei* c. konferenciájának tanulmánykötetében megjelent tanulmányom címe: ***Gróf Bethlen Miklós erdélyi politikus és a Diploma Leopoldinum hitlevél (1691)***.

A tudományos kutatások folyamán elért eredmények egyike volt a 2011. október 14-én a Kodolányi János Főiskola és a Modern Minerva Alapítvány szervezésében megrendezett F fiatal társadalom-és történelem tudósok tudományos konferenciáján megtartott „*A Habsburg hatalmi igazságszolgáltatás gróf Bethlen Miklós koncepció perének tükrében (1704-1716)*” c. előadásom.

A Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Karán szervezett XV. Apáczai Tudományos Napok Konferencián tartottam előadást „*Az államiság és a protestantizmus kérdése gróf Bethlen Miklós Columba Noe röpiratának tükrében*” címmel. Megjelent a Bethlen Miklós

pere (*A Habsburg igazságszolgáltatás tükrében*) c. tanulmányom a „Jog-Állam-Politika” jogtudományi folyóirat 2012/2. számában.

A Széchenyi Egyetem Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Kar Doktori Iskola *Az állam és a jog alapvető értékei a változó világban* c. 2012. március 30-án szervezett konferenciáján tartottam előadást: *Alvinczy Péter és Bethlen Miklós bécsi követjárásai az Alvincziana Resolutio diploma tükrében* címmel.

A Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Karán szervezett XVI. Apáczai Tudományos Napok Konferencián tartottam előadást 2012. október 26-án: *Az erdélyi államiság kérdése Bethlen Miklós politikai röpiratainak és az erdélyi országgyűlések tükrében és angol nyelven a The Romanian national minorities religious right issues in Transylvania at the end of the 17th century (Az erdélyi román nemzeti kisebbség vallásjogi kérdései a 17. századvégi Erdélyben)*.

A Kodolányi János Főiskola. Szervezésében megszervezett Szabadegyetemi konferencia felkérésére, 2013. 03. 11-én tartottam előadást: *Az egyházi és területi autonómiák Magyarország történetében*. A Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kara és Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi Területi Bizottság Gazdálkodás, Jog - és Társadalomtudományi Szakbizottsága „*A Felfedező Tudomány*” címmel 2013. május 13-án rendezett tudományos konferencián: *A román nemzeti kisebbség vallásjogi kérdései a 17. századvégi Erdélyben* c. tartottam előadást. A XVII. Apáczai-nap Tudományos Konferencia (*Mobilis in mobili: egyszerűség és komplexitás a tudományokban*) 2013. október 25.-én tartott előadásom címe: *Az Erdélyi fejedelemség államiságának nemzetközi elismertsége és annak alkotmánytörténeti megalapozása 1661-1711 közötti időszakban*.

A Széchenyi István Egyetem Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola Széchenyi István Egyetem Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola szervezésében tartott doktorandusz konferencián, 2013. december 13-án tartottam előadást *Az erdélyi államiság geopolitikai jelentősége a 17. századvégi Európában* címmel. A Veszprémi Érseki Főiskola és a Laczkó Dezső Múzeum közös szervezésében tartott *Vallási kultúra és életmód a Kárpát-medencében* c. tudományos konferencián 2014. május 21-én tartott előadásom címe: *A vallásszabadság kérdése Bethlen Miklós erdélyi kancellár politikai röpiratainak tükrében*. c. volt.

A XVIII. Apáczai-nap Tudományos Konferencia (*Mobilis in mobili: egyszerűség és komplexitás a tudományokban*) 2014. október 22-én tartott előadásom címe: *Területi és egyházi autonómiák az Erdélyi Fejedelemség történetében (1541-1690)*.

A második önálló kötetem címe „*Gróf Bethlen Miklós, a református államférfi*”. A Palatia Nyomda- és Könyvkiadó Kft. gondozásában 2015 decemberében jelent meg Győrben. Könyvbemutatók sorozata követte a könyv megjelenését:

1. **Tápszentmiklóson a Református Templomban** Tóth András református esperes mutatta be a könyvet 2016. 01. 24.-én,

2. **Pápán a Református Teológiai Akadémián** Dr. Gróf Bethlen István egyetemi docens mutatta be a könyvet 2016. 02. 12.-án.

2. **Lébényben a Művelődési Házban** Dr. Barna Attila egyetemi docens, jogtörténész méltatta és mutatta be a könyvet, 2016. 02. 19.-én.

3. Győrben, a Kisfaludy Károly Könyvtár, muzeális gyűjtemény termében Dr. Horváth József történész, igazgatóhelyettes mutatta be a könyvet 2016. 02. 29.-én.

4. Győrben, a Győri Polgári Kör hallgatósága előtt 2016. április 13-án tartottam előadást *Gróf Bethlen Miklós, a református államférfi* címmel. Az előadást könyvbemutató követett.

4. Budapesten, a Hazatérés Templomában szolgáltam igehirdetéssel és tudományos előadással. Dr. Gróf Bethlen István egyetemi docens méltatta és mutatta be a könyvet, 2016. 05. 26.-án.

5. Rév-Komáromban, a Selye János Egyetem Református Teológiai Karán tartottam tudományos előadást és könyvbemutatót 2016. 09. 21.-én.

6. A Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Karon - *Semper reformare - 2016. október 26-27-én 2016. október 26-27.-én szervezett XX. APÁCZAI-NAPOK nemzetközi tudományos konferencián* tartottam előadást „A vallási tolerancia és autonómia I. Apafi Mihály fejedelem idejében (1661-1690)” címmel.

7. A Nagyenyedi Református Egyházmegye Esperesi Hivatala és a Bethlenszentmiklósi Önkormányzat meghívására 2016. október 30-án az erdélyi Bethlenszentmiklóson, a Bethlen Miklós napokon megtartottam a Gróf Bethlen Miklós, református államférfi c. tudományos előadást.

6. A Győri Keresztény Értelmiségiek Szervezete meghívására 2016. november 03-án a Széchenyi István Egyetem Apáczai Karán megtartottam a Gróf Bethlen Miklós, a református államférfi c. tudományos előadást.

7. A Mezőföldi Református Egyházmegye Móron 2016. november 05-én szervezett presbiteri konferencián megtartottam a *Gróf Bethlen Miklós, a református államférfi* c. tudományos előadást.

8. Lelkészerterkezleti előadás. Az előadás címe „*Területi és egyházi autonómiák a Magyar Királyság történetében*” (1001-1791), Győr, 2016. 11.09.

6. Az Ajkai Orvosi Kör meghívására meg tartottam a Gróf Bethlen Miklós, megtartottam a református államférfi c. tudományos előadást 2016. november 29-én.

7. A Veszprémi Református Egyházmegye Lelkészerterkezletén (Szentgálon) 2017. november 05-én megtartottam a református államférfi c. tudományos előadást.

7. Az Őrségi Egyházmegye Lelkészerterkezletén megtartottam a Gróf Bethlen Miklós, a református államférfi c. tudományos előadást, 2016. december 12-én.

8. A Mosonmagyaróvári Református Egyházközség meghívására 2017. január 30-án megtartottam a „*Gróf Bethlen Miklós, a református államférfi*” c. tudományos előadást, a Reformációi esték előadás sorozat kapcsán.

9. A Székelyszenterzsébeti Református Egyházközség (Erdély) meghívására igehirdetési szolgálatot végeztem 2017. február 26-án. Az Istentisztelet után megtartottam a „*Gróf Bethlen Miklós, a református államférfi*” c. tudományos előadást.

10. A Selye János Egyetem Teológiai Kar Doktori Iskolájába sikeres felvételt nyertem 2017. augusztus 21-én.

11. A Reformáció 500. évfordulója alkalmából 2017. szeptember 09-én tartott Pápai Református Egyházmegye emlékünnepeken tartottam előadást a „*A Reformáció hatása a magyar művelődésre*” címmel.

12. A Reformáció 500. évfordulója alkalmából tartotta, előadást a Dunaszerdahelyi Református templomban a „**Gróf Bethlen Miklós, a református államférfi**” címmel.

13. A Reformáció 500. évfordulója alkalmából 2017. október 25-én szervezett emlékünnepeken tartottam előadást a Pest-Erzsébeti Református Templomban a „**Gróf Bethlen Miklós, a református államférfi**” címmel.

14. 2019. 04.27. tartottam tudományos előadást a Szent Korona Szabadegyetemen szervezett konferencián. Előadásom címe: **Egyházi autonómiák Erdély történetében (1001-1791)**.

15. **Az elmúlt huszonhárom év alatt mintegy harmincöt tudományos konferencián előadást tartottam, négy önálló kötetem és több tucat tanulmányom jelent meg tudományos kötetekben és folyóiratokban.**

16. A Selye János Egyetem Teológiai Kar Doktori Iskolájában sikeresen megvédtem PhD. fokozatot. A doktori dolgozatom témája „**A vallás-és lelkiismereti szabadság kérdése I. Apafi Mihály fejedelemségében (1661.-1691)**”. A doktori fokozat megszerzése után egyháztörténeti - óraadói-minőségben oktatok 2023.09. 01-től a Pápai Református Teológiai Akadémián.

17. Isten kegyelméből a Pápai Református Teológiai Akadémia gondozásában 2023 novemberében elkészült és nyomtatásban megjelent a **Gróf Bethlen Miklós kancellár és az erdélyi vallásszabadság (1666-1704)** c. kötetem.

Nagy megtiszteltetés, kiváltság és egyben küldetés számomra, hogy egyháztörténészként kutathatom a magyar és az egyetemes egyháztörténetet, valamint a magyar protestáns egyházjogot.

Istenért, a hazáért és a tudományért!

A Szerző pér-töltéstavai református lelkipásztor, egyháztörténész, a PRTA óraadó tanára.

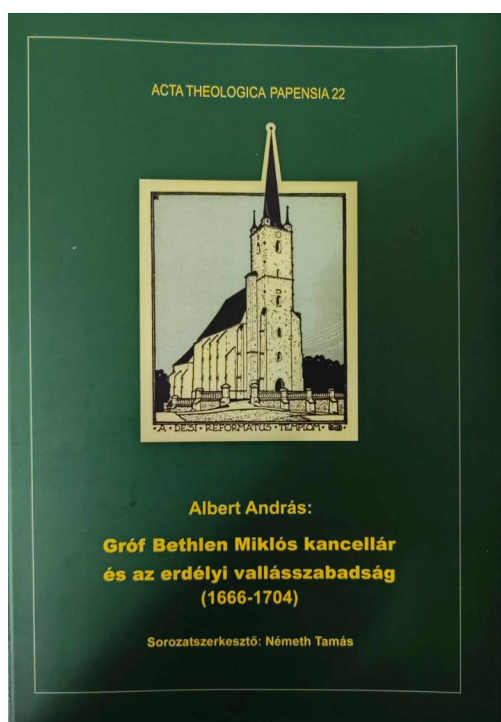
MEGJELENT!

ALBERT ANDRÁS:

„GRÓF BETHLEN MIKLÓS KANCELLÁR ÉS AZ ERDÉLYI VALLÁSSZABADSÁG (1666-1704) (ACTA THEOLOGICA PEPENSIA 22.)

Dr. Albert András egyháztörténész legújabb könyve Gróf Bethlen Miklós kancellárnak az erdélyi vallásszabadság érdekében végzett erőfeszítéseit mutatja be.

„Dr. Albert András nagyívű munkája ennek a kiemelkedő, de talán túlzás nélkül állíthatjuk azt is, hogy egyedülálló pályának kíván méltó emléket állítani. Az eredeti dokumentumok feltárása és értékelése, az ok-okozati összefüggések bemutatása, az alapos részletességgel megírt egyes fejezetek mind-mind alkalmasak arra, hogy jól

megismerjük a kancellár életét és kifejezetten a vallás érdekében tett erőfeszítéseit. Számunkra, dunántúli reformátusok számára, különösen is értékes fejezet az, amelyikben gróf Bethlen Miklós azon ténykedéséről olvashatunk, amellyel igyekezett ő is elérni a gályarabságra elhurcolt lelkészek és tanítók szabadon bocsátását, és minden eszközzel azon volt, hogy a meghurcolt lelkészek ártatlanságát bizonyítsa.” (Részlet Dr. Szabó Előd professzor előszavából)

Rendelési szándékukat kérjük, jelezzék a rektori@prta.hu e-mail címen.

MEGJELENT!

**HAMAR ZOLTÁN, JAAP DOEDENS, SÁRKÖZI GERGELY ANTAL, SZABÓ
ELŐD (SZERK.):**

„HA AZ ÚR NEM ÉPÍTI A HÁZAT...”

**VISSZAEMLEKEZÉSEK A PÁPAI REFORMÁTUS TEOLÓGIAI AKADÉMIA 25
ÉVÉRE
(ALMA MATER 6.)**

A Pápai Református Teológiai Akadémia újraindulásának 25 éves évfordulójára készült ez a kötet, mely egykori és jelenlegi professzorok, tanárok, illetve diákvezetők (seniorok) visszaemlékezéseit tartalmazza.

A mögöttünk lévő 25 esztendő kisebb-nagyobb szeletének szubjektív krónikái ezek a visszaemlékezések. Emlékképek-darabok, melyek mégis hozzátartoznak a nagy egészhez, a pápai református teológiai oktatás sokévszázados történetéhez.

„Most, amikor ezzel a kötettel, amely nem a teljes képet adja, de sokak tapasztalatát mutatja meg, arra emlékezünk, hogy 25 évvel ezelőtt elindult a lelkészképzés a Pápai Református Teológiai Akadémián, nem embereknek állítunk emléket, nem a körülményeket értékeljük csupán, hanem arra figyelünk, amit az ÚR tett.” (Részlet Dr. Németh Tamás rektor előszavából)

Rendelési szándékukat kérjük, jelezzék a rektori@prta.hu e-mail címen.

HATODÉVESEINK BEMUTATKOZNAK 1.

Magyar Gyula József

A hatodéves gyakorlati év nagy segítség abban, hogy a Pápai Református Teológiai Akadémián megszerzett tudást a hallgató tovább bővítse. Az ógörög, a héber és a dogmatika mellé bekerülnek a tanulmányaink során nagyobb jelentőséggel az igei szolgálatok és az emberek közötti tevékenységek. Ilyenkor lesz arra igazán lehetőségünk, hogy megláthassuk azt a szolgálatot, amellyel eddig egy-egy helyettesítés vagy legáció alatt találkozhattunk. Ez pedig egy meglehetősen új és érdekes tapasztalat.

A hatodévesem során eddig volt alkalmam Gyülekezeti estéken és egyéb más egyházközségi programokon részt venni, amelyeknek hála több részét is megismerheti a hallgató a lelkipásztori hivatásnak. Ezzel a megszerzett tapasztalattal is gyarapítható a tudás a szolgálatról, hogyha az ember figyelmesen jár el közben.

Szerencsére volt alkalmam megtapasztalni azt is, hogy milyen különböző korcsoportok között tevékenykedni. Természetesen mindenki tisztában lehet azzal, hogy a különböző korosztályok megszólításához más-más nyelvezet szükséges. Azonban egészen más, amikor ezzel hallgatóként a gyakorlatban találkozhatunk. Az alsós korosztálytól a nyugdíjasokig figyelembe venni az adott korcsoport problémáit és tapasztalatait egy rendkívül érdekes, és számomra új kihívásnak hat még most is.

Nehezen tudom megfogalmazni a szavaimat a hatodéves tapasztalatokkal kapcsolatban, mert úgy érzem, hogy ez a néhány hónap még mindig kevés idő. Valószínűleg teljességében csak akkor fogom látni ezt, amikor utólag fogok visszatekinteni a hatodévre. Ráadásul teljesen más hallani vagy olvasni mástól a gyakorlati évről. Legyen szó falusi vagy városi gyülekezetéről, csak akkor érthető meg jobban, amikor az ember megtapasztalja.

A Szerző VI. évfolyamos teológushallgató, gyakornok a Kaposvári Református Egyházközségben.

„Mert egy gyermek születik nekünk, fiú adatik nekünk. Az uralom az ő vállán lesz, és így fogják nevezni: Csodálatos Tanácsos, Erős Isten, Örökkévaló Atya, Békesség Fejedelme! Uralma növekedésének és a békének nem lesz vége Dávid trónján és országában, mert megerősíti és megszilárdítja törvénnyel és igazsággal mostantól fogva mindörökké. A Seregek Urának féltő szeretete viszi véghez ezt!”

(Ézsaiás 9,5-6.)

SZERZŐINK FIGYELMÉBE

1. Kérjük, hogy lapunkba szánt írásait az alábbi irányadó formai követelményeknek megfelelően küldjék el *Szerkesztőségünknek*: a szöveget balra zártan (vagy sorkizártan), Times New Roman betűtípusban, 12 pontos betűmérettel, egyes sorközzel, valamint 2,5 cm-es margóval készítsék el.

2. Kérjük, hogy tudományos igényű cikk esetén a lábjegyzetek folyamatos számozással következzenek egymás után.

3. Példák a lábjegyzetelésre:

Egy szerző esetén: SZERZŐ (ÉVSZÁM): Cím. Kiadó, Kiadás helye, oldalszám.

Több szerző esetén: Főszerkesztő neve (ÉVSZÁM, SZERK.): Cím. Kiadó, Kiadás helye, oldalszám.

Tanulmány esetén: SZERZŐ (ÉVSZÁM): Tanulmány címe. In: SZERKESZTŐ (ÉVSZÁM, SZERK.): Kötet címe. Kiadó, Kiadás helye, oldalszám.

Folyóiratcikk esetén: SZERZŐ (ÉVSZÁM): Cikk címe. In: FOLYÓIRAT CÍME, évfolyama, lapszáma, oldalszám (-tól-ig).

4. Tudományos igényű cikk küldése esetén kérjük, ne készítsenek teljes bibliográfiát, hanem a fentebb látható módon lábjegyzetelésben jelezzék a hivatkozott mű adatait.

5. Kérjük, hogy amennyiben a részünkre megküldött írást a későbbiekben máshol megjelentetik, a megjelentetésnél mindenképpen jelezzék, hogy az adott írás már megjelent egyszer a Pápai Kollégiumi Lapok hasábjain.

6. Hasonlóképpen, ha olyan írást küldenek részünkre, mely már egyszer megjelent egy másik lapban, legyenek kedvesek ezt megírni *Szerkesztőségünknek*, hogy a megjelentetés alkalmával ezt jelezhessük.

7. Szerzőink számára tiszteletpéldányt biztosítunk.

8. A szerzők maguk vállalnak felelősséget írásuk tartalmáért.

* * *

KÖVETKEZŐ LAPZÁRTA: 2024. MÁRCIUS 1.

A Pápai Kollégiumi Lapok a Pápai Református Teológiai Akadémia diákújsága. Nyomatott a Teológiai Akadémián. Írásait, észrevételeiket a Szerkesztők az alábbi elérhetőségre várják: pklujsag@gmail.com.

